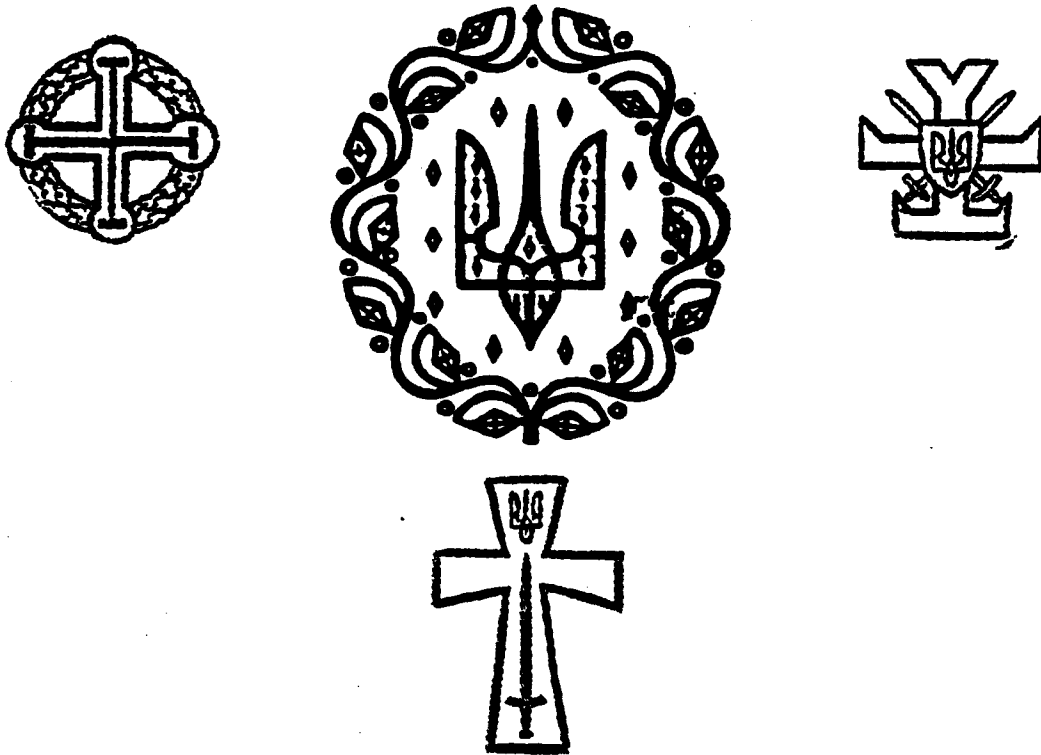

Пл.сен. Орест Гаврилюк

З В І Д У Н

Історичні Гри Новітньої Доби

Бібліотека В.О.Р. ч. 14.

УКРАЇНСЬКИЙ ПЛАСТ

Конференція Українських Пластових Організацій

Австралія — Аргентина — Велика Британія — США — Канада — Німеччина

Золота Пластова Булава

О Р Л И Н И Й К Р У Г

Бібліотека "Вогню Орлиної Ради":

Редакція: пл. сен. Надя Кулинич, 30-50, 30th Street
Long Island City, NY 11102
U. S. A.

Адміністрація: пл. сен. Денис Беднарський, 35 Marsac Place
Newark, NJ 07106
U. S. A.

Випуск ч. 14:

Сирій Орел Орест Гаврилук: "Звідун - Історичні Гри Новітньої Доби".
II-ге видання, 1988.

Всі права застережені. Відбито офсетом у Детройті. Наклад
300 примірників.

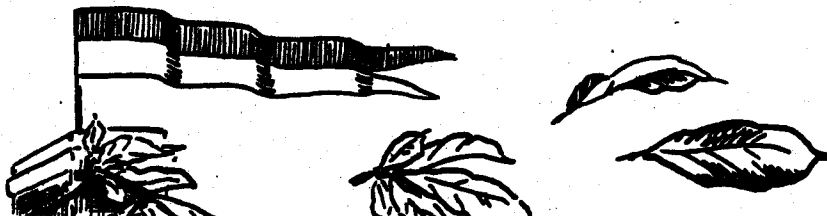
Copyright by Plast, Ukrainian Youth Organization, Inc.
Printed in U. S. A.

??

У 15-ТУ РІЧНИЦЮ ВІДХОДУ У ВІЧНІСТЬ НАШОГО ДОРОГОГО БАТЬКА,
СЛ. П. ІНЖ. РОМАНА ГОЙДИША, ХОРУНЖОГО УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ
АРМІЇ, УЧАСНИКА ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ, ФУНДУЄМО ЦЕ ВИДАННЯ ДЛЯ
ПЛАСТОВОЇ МОЛОДІ.-

пл. сен. Володимир і Дарія
ГОЙДИШІ

\$

Сірий Орел Орест ГАВРИЛЮК

З В І Д У Н

ІСТОРИЧНІ ГРИ НОВІТНЬОЇ ДОБИ

Друге Видання

БІБЛІОТЕКА В. О. Р. Ч. 14

Нью-Йорк

Детройт

1988

**ПРОФЕСОР
МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ**

**ГЕТЬМАН
ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ**

**ГОЛОВНИЙ ОТАМАН
СИМОН ПЕТЛЮРА**

Дорогі Сірі Орли!

У п'ятдесятліття Визвольних Змагань віддаємо Вам до користування ігровий комплекс "Звідун". Темою "Звідуна" є новітня доба української історії: починаючи від Українських Січових Стрільців, а кінчаючи постаттю пластуна Романа Шухевича який вславився як командир героїчної Української Повстанської Армії.

Поміщений у цьому збірнику матеріал подає новакам найбільш підставові відомості з нашої історії найновіших часів. "Звідун" є призначений на те, щоби заповнити брак історичного ігрового комплексу, що його вимагається до III-ої новацької проби для новаків /хлопців/. Маємо надію, що як такий, стане він у пригоді братчикам, які приготують новаків до цієї проби. Але не слід уважати "Звідуна" за обов'язуючий ігровий комплекс у тому розумінні, що не можна на його місце вживати нічого іншого. Багато виховників зуміє скласти багато кращі зайняття, краще примінені до своїх умовин, подаючи в них вимаганий пробою матеріал новітньої української історії.

Зайняття "Звідуна" складені під кутом переводження їх у великому новацькому таборі, при участі гнізда /принаймні двох роїв/ новаків. Здаємо собі справу з того, що в багатьох случаях не буде так багато новаків по II-ій пробі, які могли б ставати до цього ігрового комплексу. Та вживаючи трішки новацької фантазії, враз із пластовою зарадністю, виховник зможе примінити подані тут зайняття й до меншої кількості новаків. Це, одначе, стане важким до виконання, коли число новаків недостатнє навіть на один рій /менше, як шість/.

Цей ігровий комплекс був переведений практично у новацьких таборах під наглядом Сірих Орлів: Наді Кулинич і Ніни Вересюк. Ми вдячні їм за їхні завваги й поради що до уліпшення програмок.

"Звідун" досягне своєї цілі, коли новаци захопляться грами в українське військо й таким чином пізнають світлі дні нашого минулого, яке ще так недавно було сучасним для їхніх батьків і дідів. А станеться це тоді, коли це захоплення передамо їм ми - новацькі братчики!

В березні, 1967.

Сірий Орел Орел

П Е Р Е Д М О В А Д О Д Р У Г О Г О В И Д А Н Н Я

Двадцять років проминуло від коли появилось перше видання ігрового комплексу "Звідун". За той час тисячі новаків мали нагоду познакомити з подіями найновішої доби історії України, граючися в стрільців, Карпатських січовиків, упістів. Сьогодні ті колишні новаци, які 20 років тому вперше були "Звідунами", самі мають синів що переходять той же самий ігровий комплекс. І далше бачимо в новацьких таборах, як гордо маршують Усусуси, як піднімають український прапор Чорноморські моряки, як у тере-новій грі зводять бої повстанці УПА.

За тих двадцять років змінилися й напрямні ношцької вихов-ної програми. "Звідун", що колись обов'язував до III новаць-кої проби, тепер є призначений для тих дітей, які вже III-тю пробу здобули. Це може спричинити деякі труднощі в його пере-веденні, бо новаків по III пробі назагал у таборах є мало. Також зменшився чисельний стан новацтва, а з тим і кількість новаків у таборах. Бачимо тепер новацькі табори, в яких програ-ма є спільна для хлопців і дівчат. Ці всі від"ємні пункти треба брати до уваги, але вони не повинні спинити новацького братчика з буйною фантазією й запалом до праці від незабутніх переживань зі своїми новачатами, переводячи ігровий комплекс "Звідун".

Це друге видання виходить у 70-ліття славетних подій 1918-ого року, з якими новацтво знакомиться у "Звідуні". Хай же ця книжечка буде нашим скромним вкладом у відмічення цього ювілею. Появ-ляється вона задля щедрости мецената, який уфундував це видання. Складаємо йому нашу сердечну новацьку подяку і вітаємо його, як і всіх Вас - користувачів нашим новацьким

Г О Т У Й С Ь !

Сергій Орел Орел

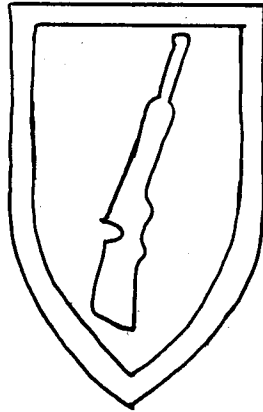
У квітні 1988.

З М І С Т

1. Сходина з тереновою грою: "Українські Січові Стрільці".....	7
2. Сходина з тереновою грою: "Маківка".....	17
3. Сходина з тереновою грою: "Проголошення Самостійности України 22. І. 1918. Центральна Рада.....	25
4. Сходина з тереновою грою: "Українська Державна Фльота".....	30
5. Прогулянка: "Листопадовий Зрив".....	34
6. Новацький змаг: "Свято Соборности, 22. І. 1919".....	40
7. Сходина з тереновою грою: "Карпатська Україна".....	42
8. Вогник: "1. Українська Дивізія У. Н. А.".....	45
9. Новацький змаг: "Українська Повстанська Армія".....	49
10. Вогник: "Роман Шухевич".....	54

ВІДЗНАКА ІГРОВОГО КОМПЛЕКСУ "ЗВІДУН"

Опис відзнаки: Блакитний щиток широкий на 1 1/8 інча /30 мм/, а довгий на 2 інчі /50 мм/. На ньому жовта силуетка кріса. Беріжок відзнаки - жовтого кольору.-

ЗАЙНЯТТЯ Ч. 1: СХОДИНИ З ТЕРЕНОВОЮ ГРОЮ.

ТЕМА: Українські Січові Стрільці.

ВИРЯД: Матеріал на кріси.

1. ВІДКРИТТЯ /10 хв./: Збірка в лаві сотнями /роями/. Сотники /впорядники/ звітують полковникові /комендантові, тому хто переводить ігровий комплекс/. Привіт: "Готуйсь!" Заповідження гор в українське військо й пояснення устрою: всі ми творимо полк /гніздо/. На чолі полку стоїть полковник. Полк ділиться на сотні, якими командують сотники й четарі /ройові/ та мають до помочі вістунів /заступників ройових/.

2. РОЗПОВІДЬ /15 хв./: "Перший Бій".

Друга сотня Українських Січових Стрільців під юмандою сотника Осипа Семенюка приїхала з місця свого вишколу, з закарпатського села Горонда, до Сянок. Сянки лежать на Бойківщині, біля найвищого хребта Карпат, який відділює Галичину від Закарпаття. Протискаючись поміж високі зелені гори, просікає Сянки залізничий і битий шлях з півночі на південь. Уздовж того шляху від сторони міста Самбора прямували в напрямі Сянок московські війська, щоб через Ужоцький просмик, що був наче ворота в горах, прорватися на Угорщину. Невеликі австрійські частини, а разом з ними друга сотня наших стрільців-добровольців, дістали наказ на самім Ужоцькім просимку біля Сянок заступити Москалям дорогу.

-Хлопці!- сказав сотник Семенюк на другий день по прибутті до Сянок. -Москалів ще не видно, але вони незабаром прийдуть сюди "в гостину". Поки це буде - мусимо дізнатися, якими дорогами вони підходять і яка в них сила. Ви маєте завдання зробити розвідку в сторону ворога.

-Наказ, пане сотнику!- гукнула сотня. Більш, як двісті стрільців вибралося негайно в дорогу, поділившись на три окремі відділи.

Був у другій сотні наймолодший та найменший ростом стрілець, Василько, родом з-під Самбора.

-Пане сотнику,- сказав Василько, виструнчившись перед своїм командантом і стукнувши по-військовому зап'ятками, -дозвольте мені перебратися за селянського хлопця. Я знаю тутешні сторони. Піду в саму московську гушу, може вдасться що розвідати.

-Гаразд!- згодився сотник. -Тільки не барися і щасливо вертайся, бо на Москалів не треба буде довго чекати. Відпускаю тебе на два-три дні, не довше.

Василько скинув свій синьо-сірий однострій, рушницю і своє скромне вояцьке майно віддав під опіку вістунові Волосянському, позичив у газди у Сянках сільську одягу і подався в гори.

День був гарний, погідний. На дворі стояла рання осінь. Природа пишалася ще своєю пишною вродою. Тільки в буйній чуприні лісів починали де-не-де виступати жовті плями, мов сиве волосся у літньої людини. У лісах було тихо і спокійно, годі було пізнати, що наближається війна. Потічки сумирно журчали по камінцях, казково-тасмно шуміли дерева, на галявинах мріяли осінні квітки, літали запізнілі метелики.

Через яку годину Василько зупинився над потічком, що в одному місці розлився невеличким ставком. Ставок синів просто неба, мов кришталеве дзеркало. На ньому, мов на картинці, вимальовувались і гори і ліси і навіть кучеряві хмари висіли в глибині, мов клубки білої вати.

Василько глянув цікаво в воду, щоб ще раз перевірити, чи не виглядає підозріло. З води подивився на нього присадкуватий парубчак з веселими розумними очима.

-Перебрався ти по-мистецьки!- відізався до свого образу в воді. -Гляди ж хлопче, справся добре із своїм завданням!

Він пригадав собі, як два роки тому вчився у Львові і належав до Пласту, який недавно заснувався. Юнаки з захопленням займалися пластуванням, а нічні вправи, стежі та перекрадання крізь "ворожі" застави в Лисинецьких полях або на горбах Горішнього Личакова належали до найбільшої приємності.

-Мій комендант знає, що я пластун,- подумав Василько. Тепер маю нагоду показати йому, чого я в Пласті навчився.

І Василько рушив далі рішучим кроком. Посувався обережно гірськими пляями, деколи прилипав до кущів або стовбурів дерев і надслухував. Аж ось розступились смереки і в долині над річкою показалося село. Василько зійшов у крайню хату, що стояла на відшибі. Розповів газді й газдині, що був на Закарпатті на заробітках, працював при вирубі лісу, а тепер вертається до Самбора додому, тільки не знає, чи безпечна йому дорога.

-Не йди тепер далі, сину!- відізався старий газда. -Перечекай у нас! Цієї ночі була в нашій селі велика московська патруля. Тепер Москалів тут нема, але в лісах, кажуть, аж кишить від війська.

-Та ще може якимось доберуся до свого села,- відповів Василько і пішов далі. Не на те він вибрався в дорогу, щоб сидіти в Бойка в загороді. За селом увійшов знову в гущавину.

Мандрував може з годину, як раптом почув у глибині лісу свистити та вигуки. Десь - подалі роздалося кілька пострілів.

-Це певно вже Москалі!- подумав Василько. -Ну, що ж, треба познайомитись!

Перехрестився і відважно пішов назустріч своїй невідомій долі.

Ледве Василько ступив кількадесят кроків, за деревами показалася простора галявина. Притулений плечима до лісу стояв дімок лісничого. Василько ввійшов на подвір'я і постукав у двері лісничівки. Ніхто не вийшов, ні не відповів, тільки з віконця над ганком виліз сивий кіт і подивився на Василька байдужними, заспаними очима. Василько натиснув рукою клямку - двері подалися. Вони не були замкнені. Лісничівка була безлюдна. Лісничий певно втік перед москалями, залишилась тільки хатня обстановка і дрібніші речі. Одиноке живе, що було в дімку - це мухи, що втомлено лазили по шибках, втративши надію дістатися на волю.

Через довшу хвилину коло брами залунали голоси, фортання коней, дзенькіт копит і на подвір'я в'їхав кінний відділ.

-Гей, хазяїн, виходь!- гукав по-московськи з сідла високий вусатий офіцер з пагонами на раменах.

Василько вдавав із себе недотепного, ще й кривого на ногу парубка.

Шкутильгаючи та перекирививши кумедно голову, вийшов на ганок.

-Га?- запитав. -Що кажете?

-Де хазяїн, питаю!- закликав офіцер, підїхавши ближче.

-Нема газди дома,- відповів Василько байдужим голосом.

-А, австрійская наволоч! Удрал! А ти хто такий будеш?

-Я наймит, слуга,- відповів Василько, вдатно наслідуючи бойківську вимову. -Газду вночі забрали шандарі,-казали, що він Москалів любить. А хто ті Москалі? Ви?

-Да, ми воїни русского царя!- потакнув офіцер, подобрівши. Він повірив Васильковій видумці про арештування лісничого таки самими австрійськими жандармами.

За хвилину більша частина відділу поїхали далі, кілька солдатів залишилось коло воріт, а вусатий офіцер з іншими старшинами розсівся в світлиці за столом.

-Розпалкй вогонь, грій воду на чай!- наказав Василькові офіцер.

Василько знову вжав приглухого і почав допитуватись. Нарешті ніби то зрозумів наказ і став розводити вогонь. Одночасно пильно наслухував, що говоритимуть офіцери.

Вусатий офіцер розіклав на столі мапу і водив по ній пальцем.

-Бачите, ми збилися з дороги. Цю лісничівку ми повинні були виминути по лівій стороні. Вип"ємо чай і негайно в дорогу, бо ці папери ще сьогодні мусять бути в штабі. Без цього наше командування не зможе скласти пляну завтрішнього наступу на Ужок і наші війська не спроможуться непомітно обійти противника з-заду.

-О, це таке!- подумав Василько і скинув з стола горщика на долівку, щоб офіцерам здавалося, що він дуже зайнятий своїм куховарством.

-Ей, ти, парішка, підігрівай хутчіш кип"яток!- закликав офіцер.

-Ви до мене, паночку?- прогугнявив Василько, ставши на порозі світлиці, буцім, щоб запевнити офіцерів, що вода вже гріється, а насправді ж, щоб побачити, які це папери, що їх офіцер мусить ще сьогодні доставити до вищої команди. Він спритно кинув оком на стіл і його погляд на хвилину зупинився на шкіряній торбі з ремінцем до перевішування через плече.

-Вони тут!- подумав Василько і поштикульгав назад до кухні.

Московським офіцерам таки не пощастило того дня попиту чаю. Ще не закипіла в посудині вода, як у лісі залунали постріли рушниць і засвистіли кулі: бах, бах... фію-ю-ю... Раптом знялася така густа стрілянина, мов би хто сипав горох на решето.

Офіцери вискочили на подвір"я, щоб дізнатись, що діється, і дати потрібні накази. Користаючи з нагоди, Василько знов підійшов до дверей світлиці. У нього аж затіпало серце, коли він побачив, що торба з паперами лежить ще на столі.

-Справжній пластун використовує кожну нагоду, яка може більше не трапитись!- подумав Василько і зробив остаточне рішення.

-Торба буде моя!

Рясні постріли наближалися. Офіцери бігали по подвір"ї і вигукували накази. Солдати один за одним поспішно виходили за ворота, ведучи за уздечку коней.

Довго не надумуючись, Василько зачинив вхідні двері на ганок і підпер їх з середини якоюсь грубою ломкою. Потім, мов зголодний яструб на курча, кинувся на торбу з військовими паперами і з сіней по драбині виліз на горіще, під дах лісничівки.

Постріли сипалися густо. Василько догадався: то певно московська стежа наскочила на відділ Січових Стрільців і вони тепер прагнуть її вогнем своїх новеньких рушниць. Крізь віконце з горища було видно, як Москалі сідали на коней і втікали. Вусатий офіцер кинувся до дверей лісничівки, певно, щоб забрати торбу, але двері були зчинені. Люто лаючись, кидався на двері, намагаючись їх виламати, але ломака міцно їх піддержувала. Підбіг до вікна, але десь збоку зовсім недалеко бахнув постріл і, мов оса, свиснула куля. Офіцер відскочив від стіни, і почувши, що його обсіпали скалки розбитої кулею шибки, допав коня і зник у лісі.

На лісничівці не стало ні одного московського солдата. Василько, ще блідий з напруження, починав усміхатися: торба з військовими паперами таки зосталася в його руках.

-Мерщій утікати!- блиснула думка. -Вони ще можуть вернутися!..

Василько скочив з горища просто на підлогу і, притискаючи торбу до себе, вибіг на подвір'я. Мов тінь, він мигнув попри стіни лісничівки і зник між густими кущами. Там присів і наслухував. Постріли віддалялися, мабуть, стрільці погналися за Москалями наперед. Обережно порачкував далі. Потім побіг хильцем, мов заєць, від куща до куща. За хвилину посувався дном глибокого яру, де одномоментно й байдуже шумів потік.

Почуваючись безпечніше, юнак почав заспокоюватись. На серці робилося радісно.

-Гляди, стрільче!- жартував в думках сам зі собою -військові папери - не марниця. Від них може залежати доля боїв, життя багатьох людей. Буде тобі нагорода: пан сотник на збірці похвалить перед цілою сотнею, а куховар дасть тобі подвійну порцію квасолевої зупи.

Ішов з годину. Сонце починало схилятися до заходу, але Василько не думав про спочинок. Постановив мандрувати хоча б усю ніч, щоб якнайскоріше передати торбу своєму комендантові.

Але положення починало знов бути непевне. По горах все частіше лунали далекі постріли, знак, що московські стежі підсуваються ближче до австрійської оборонної лінії. Василько знов став неспокійний: якщо його, борони Боже, спіймає московська стежа, обшукає і найде торбу з паперами, його підозриватимуть у шпигунстві і з ним може бути погано... А ще гірше те, що військові папери не дістануться до рук сотникові Семенюкові і московський плян оточення стрільців може здійснитися. Василько аж перехрестився.

-Мати Божа, заступи!..

Але, хто відважний, той має і щастя. Вийшовши з яру, Василько побачив стрілецьку стежу з десятка людей, що обережно гусаком посувалася на південь. Один стрілець провадив за поводи осідланого коня.

-Гей, хлопці, гей! Чекайте!- закликав Василько з узлісся, а коли стрільці оглянулись, побіг до них. Його пізнали. Справу полагоджено за кілька хвилин. Придався і московський кінь, що його стрільці спіймали в лісі без вершника. Василько передав торбу з паперами комендантові сотні з проханням, щоб один стрілець верхи негайно завіз торбу до Сянок і разом із окремою запискою передав сотникові в його власні руки.

-Я піду ще трохи понюхаю, що роблять москалики!- заявив Василько товаришам зброї. Попрошався, побажав стрільцям доброї подорожі і зник у лісі.

Позбувшись цінної, але небезпечної торби, Василько вільніше відітхнув. Тепер міг знову вдавати бойківського хлопця, кривого чи приглухого, як вимагатиме потреба. Мандрував до півночі. У найближчому селі зайшов до крайньої хати, повечеряв і бачив власними очима, як московські кінні стежі виїжджали з лісу й обережно просувалися на південь. Господарів син, що тількищо вернувся з сусіднього села, розповів, що головна московська сила посувається битим шляхом уздовж залізниці, а в придолинку Москалі устави-ли кілька гармат.

Як притихло, Василько пішов далі. У лісі натрапив на оборіг, виліз по оборожині на сіно, змовив "Отче наш" і смачно заснув. Снилось йому, що в нагороду за воєнні заслуги його зробили генералом. Крізь сон так на radoщах зареготався, що аж сам прокинувся.

Надворі вже благословилося на світ. Карпати стояли в сизих туманах. Вітерець подихав холодком осінньої гірської ночі. Десь на галузці писнула пташка й затихла, мов боялася порушити зловісну тишу, що висіла над горами і лісами.

Вставав ранок 11-го вересня 1914 року.

-Злізайте, пане генерале!- скомандував Василько сам собі і зсунувся вниз по оборожині. Умився в недалекім потічку, став лицем до ранньої зорі, що провіщала народження сонця, перехрестився і почав молитву. В ту ж мить з-між низьких, густих ялинок висунулась рушниця з настромленим на дуло довгим московським багнетом і хрипкий голос скомандував:

-Руки ввйорх!

-Що таке?- перекрививши рота, запитав Василько, що в одну мить перекинувся в повільного, недоумкуватого селяха.

Але руки на всякий випадок таки підняв.

-Починається!- подумав. -Слава Тобі, Гоподи, що нема при мені торби!..

З-поміж ялинок вийшло кілька солдатів. Один з них спрямував до Василька дуло рушниці, а другий його обшукав. По тім слідувала коротка розмова:

-Хто ти?

-Та я.

-Що за "я"?

-Василько.

-А що тут робиш?

-Богу молюся.

-Дурак! Але чого ти тут прийшов?

-Лагодив оборога, бо затікає.

-Звідки ти?

-З Сянок.

-Добре знаєш дорогу?

-Та чому не знати.

-То веди нас до Сянок!

-Ну-ну!

Василько, ніби народився в театрі, добре грав свою роль. Був приглухуватий і підслікуватий і знову кривав на ногу.

-Самі москалі помагають мені дістатись до свого війська!- думав собі Василько, безпечний, що ніхто не буде його по дорозі зачіпати. Старався держатися близько солдатів, щоб чути навіть те, що вони підголосом між собою розмовляють. -Кажуть, що на цій

ділянці фронту стоять українські добровільці!— відізався один солдат до другого, коли інші відійшли набік, щоб напиться з дже-рела води.

У Василька затремтіло серце: він почув українську мову! Але прикинувся, що буцім то нічого не чує, хоч добре наставив вуха.

—Вчора ми мали з ними невеличку сутичку,— відповів тихо дру-гий. —Добрі вояки, відважні... Дуже не люблять царя... Хочуть Україну йому відібрати... Ти чув?

—Дай їм Боже!— шепнув перший. —І ми не проти того, хоч цар-ські шинелі носимо. Знаєш, я на них стріляти не буду.

—От, нещасна доля,— зітхнув другий. —Женуть нас чужі царі битись за чужу справу, хочуть, щоб брат братові в груди стріляв... Але я вірю, що незабаром усе переміниться. Українці з обидвох армій з"єднаються разом і будуть боротися за свою волю.

—А покищо мусимо хитрувати,— закінчив перший і дав знак, що треба замовкнути, бо інші солдати, напившись, верталися від дже-рела.

—Ось воно як!— міркував Василько. —Хто вгадав би, що під сі-рим солдатським одностроєм б"ється шире українське серце? Таких свідомих українців в царськiм війську певно багато. Не велику користь матимете з таких вояків, "ваші величества"! Не будем ми битися ні за Відень, ні за Петербург, а за наш Київ!

Працьовито шкутильгав гірською доріжчиною, навмисне розбива-ючи носки старих черевиків об камінці. Кулився і сичав з болю, думаючи, як би від солдатів кінець-кінцем таки відв"язатись.

По двох годинах ходи Василько зморився навіть від того, що вдавав каліку. Закривав ще більше, почав постогнувати, а нарешті сів на пеня зрубаної ялиці.

—Болить!— відізався до солдатів, показуючи на ногу. —Ідїть собі далі самі, бо я вже не можу!.. Сянки он там у долині, за лісом. Напевно самі потрапите!

Коли солдати пішли, Василько легше відітхнув. Спочивав не-довго, бо відчував, що треба поспішати. Зашився в гущавину моло-дих ялинок і косогором обережно зійшов у долину. Побачив кілька хатин, залізницю і шлях над річкою.

—Ну, стрільче!— підбадьорював себе Василько. —Тепер найваж-ливіша справа — пробратися крізь московські лінії до своїх. Руш своїм розумом, а то буде погано...

Коло бойківської загороди, з якої повтікали всі мешканці, блукала корова. Василько накрутив їй на роги мотузка і, знову завзято криваючи, попровадив її дорогою. Здавалося, що це місце-вий бойко тікає перед війною.

Дорогою надлетіла московська кінна стежа. Вусатий старшина крикнув до Василька, щоб не заваджав, і відділ помчався далі. Постріли лунали по всій долині і близьких горах, десь за лісом бабахнуло кілька гармат і їх стрільна, жалісно та несамовито ви-ючи, понеслися високо повітрям.

Ось і залізничні рейки. Тягнувши корову, що сіпалася і не хо-тіла йти, Василько силкувався перейти невисокий насип. Нараз за-свистіла куля так близько, що Василько заплющив очі. Свист затих, але корова застогнала і впала на землю. Василько пустив з рук мотузку і кинувся тікати. Він зрозумів — то корова своїм тілом заступила його перед смертельною кулею. Бідна красуля врятувала йому життя.

Раптом зірвалася буря пострілів. Усе заговорило нараз: рушниці, жулемети, гармати. Постріли злилися в один протяжний гук, задрижали гори, затремтіла земля.

—Я тепер між двома ворожими лініями! Москалі почали наступ — подумав Василько.

Недалеко білів будинок залізничної стації. Тікаючи перед кулями, що дзижчали, як розсерджені оси, Василько вскочив у порожній будинок стації і по сходах збіг у льох. Льох був завалений смерековими полінами і грубим картоновим папером. Крізь віконце низько над землею було видно солдатів, що підбігали наперед, наставивши свої довгі багнети, і на команду падали в траву. На дворі, під стіною будинку, зараз біля віконця, лежав стіс бомб і гранатів, що їх, мабуть, австрійські війська не мали коли забрати.

—Тими гранатами стрілятимуть до нас завтра Москалі, — подумав Василько.

Він просунув крізь вікно кілька звоїв грубого паперу і підпалив. Докинув смерекових трісок, далі став класти в огонь більші поліна. Полум'я стало гарячими язиками лакомо облизувати стіс бомб і гарматних стрілен...

х х х

Наші стрільці займали ліве крило австрійської оборонної лінії коло Сянок. Це були їх "огненні христини" — перший бій з ворогом. Вже якої півгодини кипів завзятий бій. Москалі, не зважаючи на втрати, підсувалися все ближче. Вони зайняли стацію, минули поцейбічну будку стрілочника і ровами повзли вперед. Їх було дуже багато. Задні підганяли передніх. Австрійські гармати, що стояли майже в самих окопах, відкрили на ворога вогонь з віддалі двохсот кроків.

Нараз повітрям потряс могутній бойовий крик московської піхоти. Він заглушив клекіт рушниць і скорострелів. Передні ряди солдатів, що їх підганяли офіцери, схопилися з землі та кинулися бігом на австрійські і стрілецькі становища. Здавалося, їх перевага затопить, мов повідь, австрійські окопи.

Раптом — неймовірний гук, вогонь і дим!.. Будинок залізничної стації розлетівся, мов дитяча іграшка. Оголомшені і поразені вибухом Москалі знов поприпадали до землі. Вони не знали, що сталося і наступ на хвилину припинився.

З того скористали австрійці. З залізничного тунелю, що починався зараз за стацією, викотився військовий поїзд. Вояки і стрільці швидко навантажили на вагони-платформи гармати, ранених і вбитих.

В останній хвилині, коли поїзд мав сховатися в тунелі, надбіг молодий хлопець у бойківській одежі.

—Не лишайте мене, я ваш стрілець! — кликав він. —Я ранений у руку!

—Хто ти? — підбігли до нього стрільці.

—Та це ж наш Василько! — впізнав його хтось. —Швидко на поїзд! Хто тебе поранив? Москалі?

Рана не була важка, і Василько, обвинувши її хусточкою, мов вивірка стрибнув на платформу.

—Марниця! Присхне! Дряпнула мене якась каменя чи цеглина! — сказав. Це сталося тоді, як я вибіг звідтам... з льоху... І показав рукою на руїни стаційного будинку, що окутався хмарою диму. Але в голові в нього таки закрутилося і хлопець знеможений, похи-

лився на руки вояків. Тимчасом поїзд свиснув і сховався в карпатському тунелі.

-Бувайте здорові!- поздоровляли стрільці очима Сянки, що зникли в долині. -Незабаром ми сюди вернемося! Вдберем не тільки наші гори, але й підемо на доли, на Поділля, на Волинь, може і на сам Київ.

Роман Завадович /"Готуйсь"/

3. МАЙСТРУВАННЯ /20 хв./: Кріси, з приготованого матеріалу /гл. вказівки на стор. 16/. Якщо часу мало - докінчити на ройових заняттях.

4. ПІСНЯ /10 хв./: "Ой, у лузі Червона Калина".

Ой, у лузі червона калина похилилася.

Чогось наша славна Україна зажурилася.

А ми тую червону калину піднімемо, -

А ми нашу славну Україну гей, гей, розвеселимо!

Маширують Стрільці Січовії на кривавий тан,

Визволяти братів українців з московських кайдан.

А ми наших братів українців визволимо, -

А ми нашу славну Україну гей, гей, розвеселимо!

5. ГРА /10 хв./: "Сліпий стрілець".

На землі лежить предмет. Один з грачів стає при ньому й відмірює вісім кроків від нього в якунебудь сторону. Другий новак зав'язує йому очі, повертає ним кілька разів і відступає на бік. Сліпий стрілець іде в тому напрямі, в якому думає найти предмет, стати перед предметом і прутом, що його дістав до руки, вдарити предмет згори. Підчас шукання за предметом ніхто з новаків не сміє йому нічого підказувати. Удар може виконати три рази.

6. ТЕРЕНОВА ГРА /30 хв./: "Війна".

Терен: поляна з малими кущиками, або рідкий ліс із високими деревами. Площа "битва" мусить бути добре позначена //може бути обгороджена білим шнурком, чи колірним папером/.

Новакам кажемо, що будемо мати бій з москалями. Учасників гри поділити на дві рівні групи-армії. Перша армія дістає на правий рукав синю опаску - це українці, друга армія дістає на правий рукав червону опаску. Армії вибирають провідників, заступників та звідунів. Армії стають на протилежних сторонах зазначеної площі, висилають звідунів щоб знайти границі і йдуть вперед. На границі уставляються в одну лаву і йдуть вперед. При зустрічі з ворогом стараються зірвати опаску з руки, не стративши своєї. Не можна нікого доторкати руками ні тримати. Від ворога можна втікати, але не можна вибігати поза зазначену площу. "Забиті" сідають там, де їх зловлено і ждуть кінця гри. Котра армія перейде до другої границі площі - виграє. Можна відмічати поодиноких новаків за особливі вчинки та тих, що зловили найбільше ворогів.

//ВОР//

7. ГРА /10 хв./: "Напрями світу"./Василько мусів добре орієнтуватися в терені/.

Цю гру відбуває кожна сотня окремо під проводом свого сотника. Нарисувати коло й зазначити на ньому напрями світу. Кожний

учасник гри стає на зазначеному напрямі світу, обличчям до середини. Один новак зі зав'язаними очима, стає в середині кола, обличчям звернений до півночі. Впорядник викликає два напрямі світу, на пр.: захід - південь /пізніше: південний схід, південний захід, чи який небудь інший/. Новаки, які стоять на зазначених напрямках міняють своє місце тихо, щоб їх не вказав рукою новак зі зав'язаними очима. Новак, на якого правильно вказано рукою, іде до середини.

/ВОР/

8. РОЗПОВІДЬ /5 хв./: "Українські Січові Стрільці".

В 1914 році вибухла перша світова війна. У цій війні взяли участь Українські Січові Стрільці - українське військо. До цього війська йшли добровільно молоді хлопці і навіть дівчата, щоб визволити з московської неволі український нарід.

Кожен Січовий Стрелець складав присягу, що буде незламно боротися за волю України:

"Я - Український Січовий Стрелець - присягаю українським князям, гетьманам, Запорозькій Січі, могилам і всій Україні, що вірно служитиму Рідному Краєві, боронитиму його від ворога, воювати-му за честь української зброї до останньої краплі крові. Так мені, Господи Боже й Архангеле Михаїле, допоможіть! Амінь!"

Цю присягу вірно додержали Українські Січові Стрільці - вони вславилися своїми героїськими боями з московським наїзником. Великий і славний бій звели Січові Стрільці на горі Маківці в Карпатах, потім на Поділлі - за старе місто Галич, на Лисоні і в багатьох інших місцях.

Коли 1917 року відновилася в Києві над Дніпром Українська Держава, УСС відразу стали їй на службу. Вони боролися теж з поляками за Львів - столицю Західньої України.

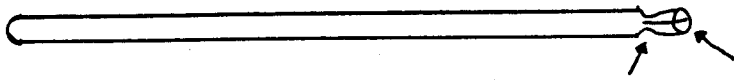
Українські Січові Стрільці було таке славне українське військо, що про нього й досі співаємо в піснях, а батьки розказують своїм дітям про хоробрі подвиги молодих відважних стрільців. Є й такі батьки та дідусі, що самі служили в Січових Стрільцях. Щасливі й горді діти, що мають таких батьків та дідусів!

Багато українських громадян влаштовувало свята для вшанування перших боїв Українських Січових Стрільців. Ми, українські діти, теж згадуємо їх і віддаємо пошану Тим, що поклали свої голови за волю України.

/ "Веселка" /

9. ЗАКРИТТЯ /10 хв./: Збірка в лаві й звіт. Обряд: Присяга УСС /гляди: попередня точка/. "Готуйсь!"

К Р І С

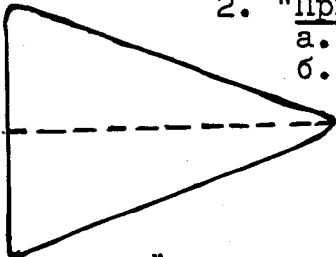
1. "Дуло" кріса - прут.

Заглиблення, щоб прив'язати ниткою гуму.

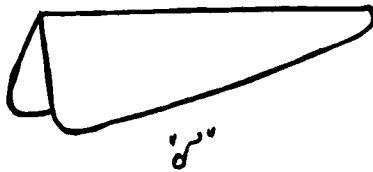
короткий перетин

2. "Приклад"

- а. Трикутний картон
- б. Зігнутий на половині.

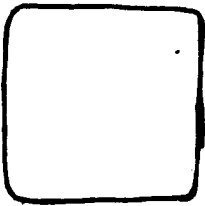
"а"

"б"

3. Гума, що вистрілює "набій"

"в"

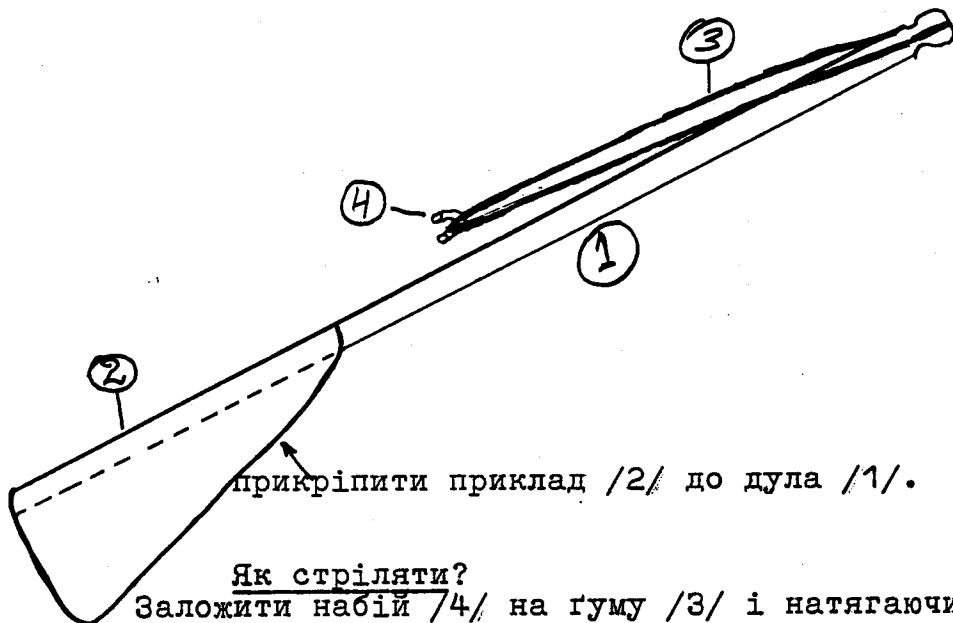
"г"

"д"

4. "Набій"

- в. Кусок паперу
- г. Скрутити
- д. Зігнути на половині

Важне,
щоб кріс добре
стріляв, корот-
кий перетин в
дулі /1/, куди
входить гума
/3/, мусить бу-
ти горизонталь-
ний.

прикріпити приклад /2/ до дула /1/.

Як стріляти?

Заложити набій /4/ на гуму /3/ і натягаючи, пустити.

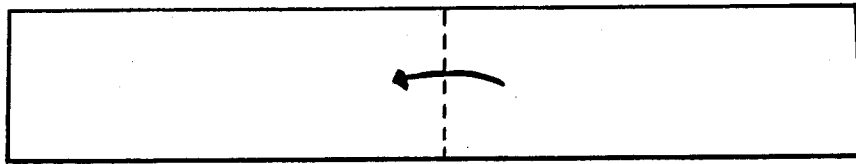
ЗАЙНЯТТЯ Ч. 2: СХОДИНИ З ТЕРЕНОВОЮ ГРОЮ.

ТЕМА: Маківка.

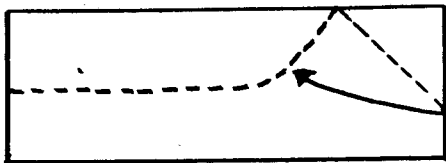
ВИРЯД: Матеріал на шапки.

1. ВІДКРИТТЯ /5 хв./: Збірка в лаві сотнями й звіт. Привіт: "Гостуйсь!"

2. МАЙСТРУВАННЯ /20 хв./: Стрілецька шапка - мазепинка.

1. Пасочок паперу або картону зігнути через половину /за стрілкою/.

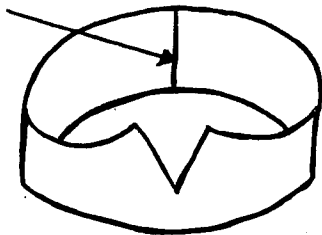

2. Нарисувати форму /переривана лінія/ і витяти.

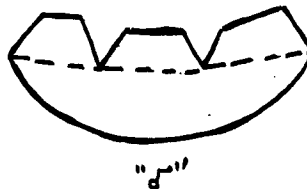

3. Витявши, розложити дві половини.

зчепити

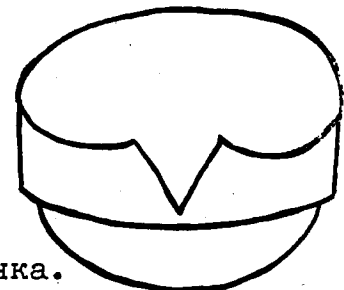

4. Шапка - примірівши до голови власника, зчепити /зшити, склеїти/.

5. Дашок для шапки форми "а" чи "б", витяти, як на рис.

Зубці зігнути, як на перериваній лінії.

Готова мазепинка.

3. ПІСНЯ /10 хв./: "Ой, у лузі червона калина" /гл. зайняття ч. 1 - докінчення й повторення цілості/.

Як повіє буйнесенький вітер з широких степів,
То прославить по всій Україні Січових Стрільців.
А ми тую стрілецьку славу збережемо, -
А ми нашу славну Україну гей, гей, розвеселимо!

4. ГРА /10 хв./: "Пізнай приятеля" /Стрільці мусіли вміти заздалегідь і навіть уночі розрізнити приятелів від ворогів/.

Новаки поділяються на дві групи та розходяться у протилежні кінці площі. Тут кожна група накриває одного з своїх членів коцом так, щоб було видно лиш його очі та висилає назустріч його приятелеві з другої групи. Приятелі стараються себе взаємно пізнати. Новак, якому це вдасться, здобуває точку для своєї групи. Відтак іде інший новак. Виграє група, що здобуде найбільше точок.

5. РОЗПОВІДЬ /10 хв./: "На ворога".

Івасеві тоді було ще тільки 10 років, але він вже бачив жорстокі бої, пожежі, грабунки і страждання свого народу. Те все малого Івася дуже пригноблювало, та не зневіряло. В його дитячій душі невпинно зростала велика любов до своєї Батьківщини і свого українського народу та народжувалась ненависть до ворогів-москалів, які прийшли руйнувати Українську Державу і грабувати й нищити людей.

І ось однієї літньої ночі 1920 року задзвонив церковний дзвін, потім за селом гуркнуло кілька московських гармат і над селом почали рватися гранати. Від того загорілося декілька селянських будівель.

-Бов-вов-вов!- неслося над селом.

-Бов-вов-вов- закликав дзвін до оборони своєї Віри й Батьківщини, до оборони волі і добра від московської орди.

У селі тихо. Тільки від часу до часу хтось зашелестить у городині чи між гілками і тихо перебіжить дорогою із зброєю чи звичайними вилами в руках.

Село збудилося. На поклик дзвону батьки й сини витягали із схованок зброю, а жінки й матері благословляли їх, клали їм за пазуху шматок хліба, прощалися, і вони тихо, городами й темними вулицями, збиралися в центрі села.

Москалі вже цілий рік грабували село, декількох селян і розстріляли, а тепер знову вимагали хліба і худоби. Селяни не мали чого дати, а тому москалі прислали цілий червоний полк, облягли село й загрозили знищенням, якщо протягом двадцяти чотирьох годин селяни не дадуть того, чого від них вимагали.

До зібраних у центрі села говорив Івасів батько, всі вирішили боротися, а коли й не буде сили встояти, то краще згинути в бою, ніж сидючи чекати від ворога смерті.

За свого отамана селяни вибрали колишнього доброго воюка й старшину Дробота і всі рушили на вигін за село на збірку.

Івасева хата стояла край села біля самого вигону і Івась, вилізши на тин, дивився, як з усіх кінців села, ще з темних вулиць, садків і городів, оборонці сходилися на вигін.

Ішли вони в селянських свитках, піджаках і самих сорочках, ішли взуті і босі, ішли гордо, несучи свою зброю і сромязливо тягнули за собою довгі залізні вила, а між ними майже біг у тісно

підперезаному кожущку дід Петро, ляпаючи босими ногами по сухій землі, і тримав у старій сухій руці дерев'яного ціпа.

Поза тинами стояли сумні жінки і діти, а малому Івасеві в той час чомусь було радісно і він з тину кожному знайомому махав рукою.

Спочатку на вигоні селяни ділилися набоями, хто мав більше, а потім сотники почали їх шикувати по сотнях. До сотень відбирали самих озброєних, а ті, які мали тільки вила, із заздрістю й обидою стояли збоку.

Потім хтось повідомив, що іде отаман. Пролунали стиснені команди сотників і всі вситрунчилися. Дробіт підійшов задуманий і серйозний, переглянув вишикувані сотні й зброю, оглянув усіх тих, що стояли збоку й наказав:

-Усіх, хто має вила - поставити через один із тими, які мають рушницю, бо ми біля рушниць не маємо багнетів.

Всі ті, які досі стояли збоку, тепер скоро шикувалися до лав, високо тримаючи на плечах свої вила. Тільки діда Петра і кількох молодих хлопців отаман не прийняв і вони невдоволено відійшли набік у вулицю.

Коли все було впорядковане і отаман із сотниками обговорив свої пляни, всі сотнями в колонах вирушили за село на зустріч ворогові. А в той час сонце, що почало сходити з-за гори, своїм ласкавим промінням осяяло усе стурбоване село і поле бою.

У цей час Івась пригадав, що він кілька днів тому бачив на цвинатрі чийсь заховану в дереві рушницю і торбу набоїв і, скочивши з тину, чимдуж побіг через шлях на цвинтар. Поспішаючи він поколов собі ноги, руки й обличчя, але рушницю й набої знайшов і ледви несучи її - побіг через цвинтар услід за сотнями селян.

-Та-аату!- гукав Івась і підніс над головою рушницю.

Сотник останньої сотні оглянувся, підбіг до Івася і взяв рушницю, а Івасеві подякував.

В цей час із яру вискочила московська кіннота і виблискуючи проти сонця голими шаблями, з гуком і криком "ура", кинулася на селян. Але сотні немов того й не помічали і маршували далі.

Івась сховався на цвинтарі за кущем і з жахом дивився на дику московську кінноту, що мов вихор неслася на селян.

Та коли московська кіннота вже була близько - раптом усі сотні залягли в рів біля шляху і кожний узяв на приціл свого ворога-напасника.

-Тр-р-р-р!- вибухнула сальва і коні підносяться на диби, а мертві москалі падають додолу.

-Тр-р-р-р!- і падає решта тих, які ще намагалися втікати.

Тільки один, їхній командир, уже не міг утікати в яр і перескочивши через рів, галопом погнав вуличкою в село. В той час там стояв дід Петро, який, сховавшись за вуглом повітки, з розмаху гепнув москаля ціпом по голові, як тільки той до нього наблизився. Кінь ще трохи поволік по землі вершника і зупинився. А дід Петро його зловив і догнавши сотні, підвів до отамана:

-Пане отамане, від діда Петра тобі дарунок.

Отаман подякував дідові, сів на коня і сотні знову рушили вперед.

Але москалі швидко довідалися про знищення їхньої кінноти і залишивши облогу села, почали кільцем замикати селян у степу. Тоді Дробіт завів свої сотні у яр між дерева і приготувався до

бою.

Коли москалі вже були близько, двоє молодих братів Степаненків підбігли до отамана й попросили, щоб він дозволив їм розірвати вороже кільце. Отаман погодився і показав їм рукою у яким місці.

Мов два камені з праці, так Степаненки вилетіли на конях з яру, косячи із скорострелів перед собою ворога. Москалі такого ніколи не сподівалися і перелякавшись, почали в паніці втікати. В цей час і Дробіт вивів свої сотні з яру які до решти розпорозили ворогів по степу й почали їх переслідувати.

Москалям у полі вже не було рятунку, а лісу вони боялися. Покинувши свої гармати на полі бою, вони побігли рятуватися до другого села, але проти їх і там вийшли озброєні селяни й нагнали ворогів до інших сіл, де знову їх стрічали селяни кулями.

Так гнали селяни москалів сорок кілометрів, аж доки й увесь їхній полк було знищено.

Повернулися селяни до свого села наступної ночі. Всі були живі й здорові, але ніхто не радів, бо ворог знову все нові і все більші свої червоні загони посилав на Україну, проти яких уже не було сили і змоги одностайне стати.

Степан Глід /"Юні Друзі"/

6. ГРА /10 хв./: "Сміливо вперед".

По протилежних кінцях площі рисуємо дві лінії. Учасників гри ділимо на дві частини, що стають лавами на протилежних кінцях площі, ззовні за лініями. На даний знак лава "А" відвертається плечима до лави "Б", а лава "Б" наступає в напрямі до лави "А" йдучи вперед так довго, аж доки виховник не свисне. Тоді лава "Б" обертається й тікає за свою лінію, а лава "А" теж обертається і доганяє лаву "Б". Кого з лави "Б" зловлять /діткненням руки/ заки перебіжить за свою лінію, той переходить на сторону противників. Потім лави міняються ролями. Виграє сторона, котра по визначеному часі має більше новаків.

7. ТЕРЕНОВА ГРА /30 хв./: "Два табори".

Новаки поділені на дві групи: червоні і сині /можна тут назвати їх: стрільці і москалі/, що відрізняються іншого кольору ниткою на рукаві і окремими прапорцями. З кожною групою мусить іти один виховник. Партії розходяться в протилежному напрямі, на свисток затримуються і улаштовують свої табори. Прапорець затканий на доступному місці і з сторожі поставлені у віддалі не менше 5 метрів від прапорця.

Кожний грач одержує якесь доручення записане на папері, яке він ховає десь при собі. На даний провідником гри знак групи починають наступати з ціллю знайти табір противника, захопити ворожий прапор і передати доручення виховникові в тому таборі.

Правила гри:

- а/ Кожний грач, що в дорозі зустріне свого противника, може "забити" його діткненням.
- б/ Зловленого забирається негайно до власного табору, де обшукується його за дорученням. Час обшукувань - одна хвилина. Якщо доручення до того часу не знайдено, в'язень може вільно відійти і не може бути переслідований, поки не віддалиться 30 кроків. Якщо доручення знайдено, віддається його виховникові,

а в"язень залишається в полоні.

в/ Якщо прапорець виховплено з табору, гра кінчається. В іншому випадку кінчається, якщо всі члени одної чи другої групи передали доручення згідно були взяті до полону.

г/ Вислід гри точується в залежності від кількості переданих доручень, відібраних доручень і здобуття прапору.

г/ Прапорець вважається здобутим, коли він є в руках новака, що не був зловлений.

Сірий Орел Микола /ВОР/

8. РОЗПОВІДЬ /10 хв./: "Маківка".

В березні 1915 року прийшов з Начальної Команди австрійської армії перший, урядово затверджений список 48 стрілецьких старшин та їхніх службових приділів. Стрілецькі сотні відходили досі в поле під проводом старшин, що, хоч виконували старшинську службу, не мали до цього урядового затвердження і належних поборів. Цей приказ з дня 14. III, який приносив затвердження старшинського складу У. С. С., змінив рівночасно і дотеперішню організацію Легіону. Він скасував Начальну Команду У. С. С. та поділив Легіон на два самостійні куріні і доповняючу сотню. Агенди Команди У. С. С. перебрала команда XXV. корпусу, при чому дотеперішній начальник У. С. С. Михайло Галушинський залишився в окманді корпусу як референт та зв"язковий старшина Легіону. Командантом I-го куріня був іменований от. Гриць Коссак, II-го куріня сот. Сень Горук. Командантом доповняючої сотні, що стала зав"язком Коша У. С. С. і стояла під той час у Замковій Паланці, на Закарпатті, призначили сот. Никофора Гірняка.

130 бригада держала відтинок фронту на горах Клива та Маківка. Ввесь березень і квітень минув на фронті бригади доволі спокійно. Вправді Москалі атакували не раз становища на Маківці але успіху не мали. Її двічі оборонили сотні I-го куреня. Але положення змінилося, коли Німці 24. квітня добули верх Острий, що розкрив їм дорогу в долину Орави. Москалі рішилися за всяку ціну відібрати цю гору. Але, коли чолові атаки на німецькі становища не вдалися, вони пішли наступом на становища 130 бригади на горі Маківка. Добуваючи Маківку, вони могли легше дібратись до німецьких позицій від сторони с. Рикова. Для переведення цього тактичного обходу російське командування не пожалувало людського матеріалу і для добуття становищ на Маківці кинуло кілька свіжих полків та багато артилерії. Одначе розмах московського наступу стрінув на горі Маківці стрілецьку запору і на ній, після чотироденних боїв, розбився.

Перший московський наступ на ліве крило обсади Маківки зачався в ночі з 28-го на 29-го квітня. На оборону zagrożеного крила кинено цілий перший курінь У. С. С., сотні Букшованого, Дудинського, Носковського та Семенюка і половину другого куріня, сотні Будзиновського, Мельника та одну чету зі сотні д-ра О. Левицького. Рано 29-го квітня сотні відбили ворожий наступ і кинулись до проти наступу. Після рукопашного бою Стрільці прогнали Москалів аж до їхніх вихідних становищ. Там, у московських окопах, знову прийшло до бою на багнети. Частина Москалів піддалась, а решта пішла в ростиц. На місці бою залишив ворог ок. 200 убитих та кілька скорострелів.

На другий день, 30-го квітня, Москалі повторили наступ на

праве крило маковецької обсади. На допомогу кинено знову сотні Букшованого, Семенюка, дві чети сотні Дудинського, сотню Будзиновського і Мельника. Стрільці зломали ворожий удар і повели проти-наступ, у висліді якого добули три скоростріли і 173 полонених. Тому, що Москалі продовжували наступ, стрілецькі сотні залишились на Маківці.

Третій, найзавзятіший бій за Маківку розпочався ранком 1-го травня наступом Москалів на становища сотні Будзиновського і Мельника. Московське командування кинуло у бій нові сили. Після кількогодинної гарматної підготовки цілий полк рушив лавами на малий відтинок ледви двох стрілецьких сотень. Москалі спинались на верх Маківки. Цільний крісовий вогонь стрільців, здебільша на віддаль кількадесяти кроків, клав лаву за лавою наступаючого ворога. Та йому не було стриму. Зрезигновані, сперті на крісах сунули нові сотки салдатів, як карамха, до стрілецьких становищ та засипали їх ручними гранатами. Стрільці відступили, залишаючи в окопах ранених, убитих та полонених. Тоді на допомогу наспів перший курінь. Рішучим наступом У. С. С. здержали похід ворога і самі рванули вперед. Двічі відступала стрілецька лава від ворожого вогню і двічі відкидала Москалів на верх Маківки. Щойно за третім разом московські полки покинувши під напором стрілецької сили й завзяття добутий верх та пішли в ростиц. На побозвищі залишились гори трупів, від смерти врятувались лише ті, що попали в полон.

Даремно поновляв ворог ще й на другий день наступ на Маківку. Вже ніякі його зусилля не могли видерти її зі стрілецьких рук.

В боях на Маківці, що тривали від 29-го квітня до 2-го травня, втратили У. С. С. 42 убитих і 76 ранених. В цьому бою вславились понад усіх своєю відвагою четарі Свідерський, Гнатевич, Мельник, Артимович, Каратницький, Яримович, хорунжі Степанівна, Яремкевич, Коберський; десятник Радович, стрільці Саджениця, Петрів, Кривий, брати Зітинюки та багато інших.

Бій на Маківці був першим збірним успіхом стрілецької зброї та стрілецького духа. В ньому розбилася московська навала об горстку ідейного Стрілецтва.

На Маківці У. С. С. відбили всі ворожі наступи і не допустили до зломання фронту. Дня 2-го травня команда 55-ої дивізії в денному приказі висловила У. С. С. між іншим таке признання:

... "у дводенних боях вдалося добути частину становищ нашого відділу, що боровся по геройськи. Аж тут, у найгрізнішій хвилині появились Українці. Нехай коштує що хоче, відвічний ворог мусить бути відбитий! Зі запалом, одушевлені правдивим патріотизмом, з розмахом як шумна буря, якій ніщо опертись не може, кинулись молоді хоробрі сини тієї країни в обороні рідної землі на ворога і приневолили його залишити те, що він уважав за здобуте. Небезпеку усунено. Українські Стрільці двічі рішили бій у нашу користь. Вони можуть гордо глядіти на свої подвиги, бо повсякчасно залишиться в історії слава їхніх хоробрих діл та золотий лавровий листок в історії їхнього народу.

Боротьба була важка і вимагала жертв.

Тим, що залишились живими, висловлюємо нашу щирю подяку і наш подив. Героям, що поклали свої голови і віддали останню краплину крови, Тим, що не можуть вже радіти перемогою, присвячуємо на вічну пам'ять цю згадку.

Українці! З великою гордістю можете глядіти на Ваші найновіші геройські подвиги. Кожний мусить славитися приналежністю до Вашого Копусу, бо матиме право назвати себе вибраною частиною. Я певний у тому, що в кожній небезпеці можна на Вас числити.

Щоб ці побажання сповнились - тричі слава!

Ген. Фляйшман."

Дня 2-го травня залогу Маківки скріпили дві сотні німецьких гренадирів. Того й другого дня московські відділи далі атакували Маківку. Вечером дня 3-го травня сотні У. С. С. зійшли з Маківки в запас бригади.

Вночі 4-го травня Москалям удалося вдруге проломити становища мадярських частин на Маківці та зайняти цілу гору. Кинені до протинаступу сотні П. курія У. С. С. змогли врятувати вже безвихідне положення настільки, що спинили ворога у стіп гори.

Москалі, щоправда, добули Маківку, проте це не поправило їхнього загального положення. Прорив австро-німецької армії під Горлицями й Тарновом та її побідний похід на схід приневолив Москалів відступити також з Карпат. Австрійська карпатська армія та з нею й У. С. С. рушили на доли за ворогом, що відступив на цілій лінії.

З нагоди подвигу на Маківці прислала свій привіт Українським Січовим Стрільцям Загальна Українська Рада та Українська Боева Управа.

В ньому тодішня репрезентація українського народу витала У. С. С. такими словами:

"...Ви, молоді ідейні Сини наші й Браття, що з вибухом війни стали на перший поклик у рядах Українських Січових Стрільців, що від самого початку перенесли стільки труду й тяжких хвилин та пережили стільки прикрих недостач та розчарувань, а проте не впали на душі, не стратили запалу для святої Справи і не знизили Вашого прапору, Ви заслужили собі на правдивий подив і щире вдячність сучасних і грядущих поколінь.

"...Ви дали доказ, що український нарід не зрікся своїх прав до самостійного життя та що він має волю і силу вибороти собі ті права кров"ю і залізом. Ви доказали, що довголітня неволя не знизила українського народу до ряду покірних рабів, бо він видав Вас борців за волю.

"...Тому Загальна Українська Рада... щиро поздоровляє Вас з Вашими блискучими успіхами та шле Вам сердечний вислів признання і вдяки. Ще не вмерла Україна!"

Боева Управа прислала окреме письмо і в ньому її представники писали між іншим:

"...Побіда на Маківці перетриває не літа і десятки літ, а століття. Вона блискітиме в історії сонцем воєнної слави.

"...Нехай доля сприяє на даліше Вашій непобідній зброї, а про поляглих Героїв нехай живе вічно в цілім народі вдячна, щира пам"ять!"

Поляглих на Маківці У. С. С. похоронили товариші зброї на окремому цвинтаріку, який лежить на південному збоці верху. Нині вже тяжко пізнати цей горб, на якому змагалися Стрільці. Нема вже буйного смерекового бору, окопи засипались і покрились густим молодником та малинником. Лише стрілецькі могили і стовбурі стятих гарматними стрільнями вікових смерек свідчать про славне

минуле.

/ПРИМІТКА: Матеріал про Маківку взяти з книжки "Українські Січові Стрільці", третій наклад, Видавництво Ігоря Федіва, Монреаль, 1955. Побажаним було б, щоби виховник що переводить "Звідуна" придбав цю книжку й показав новакам світлини поміщені в ній на стор. 30 - 37, із відповідними поясненнями/.

9. ГРА /10 хв./: "Обсервація".

Покласти перстень, монету, кусник паперу, або інший малий предмет у дуже видному місці, але такому, на яке ми не звикли звертати уваги. Хто найде покладений предмет, нехай відійде на бік і сяде, не звертаючи уваги других на нього. По деякому часі, новак згл. новачки, що найшли схований предмет поодинокі тихо виявляють виховникові, де предмет захований /це дає запоруку, що дійсно вони найшли той предмет/. Якщо участь бере більше, як дві сотні, то кожна сотня відбуває цю гру окремо, під проводом свого сотника.

10. ПІСНЯ /10 хв./: "Ой на горі, на Маківці".

Ой, на горі, на Маківці
Там ся били Січовії Стрільці.
Хлопці, підемо боротися за славу,
За Україну, за рідні права, державу!
Хлопці, підемо боротися за славу,
За Україну, за рідні права.

Наша сотня вже готова,-
Відіжджає до Києва.
Хлопці, підемо...

На вагони посідали
І так собі заспівали:
Хлопці, підемо...

11. ЗАКРИТТЯ /5 хв./: Збірка в лаві сотнями й звіт. Привіт: "Готуйсь!"

ЗАЙНЯТТЯ Ч. 3: СХОДИНИ З ТЕРЕНОВОЮ ГРОЮ.

ТЕМА: Проголошення Самостійности України 22. І. 1918. Центральна Рада.

ВИРЯД: Матеріал на тризуби.

1. ВІДКРИТТЯ /5хв./: Збірка в лаві сотнями й звіт. Привіт: "Готуйсь!"

2. ПІСНЯ /10 хв./: "Ой на горі, на Маківці" /гляди зайняття ч.

2 - Докінчення/:

Там в Києві бій великий,-

Там лютує ворог дикий.

Хлопці, підемо...

Три дні б"ються, не здаються,

Йдуть до бою, ще й сміються.

Хлопці, підемо...

Там в Києві золота брата,-

На ній висить синьо-жовта фана.

Хлопці, підемо...

3. ГРА /10 хв./: "Іди за слідом":

Кожний новак по черзі йде за слідами людини чи тварини і старається вяснити її дію. Якщо новаків багато /більше, як дві сотні/, тоді цю гру проводять сотники кожний зі своєю сотнею рівночасно, але в інших місцях.

4. РОЗПОВІДЬ /5 хв./: "22. І. 1918 - 22. І. 1919".

З упадком царської Росії визволилася Україна й стала вільною, незалежною державою. У пам'ятний день 22 січня 1918 року в Києві зі Софійського Собору гучно лунали дзвони. Вони наповняли урочистим гомоном усе місто. На Софійський майдан з усіх вулиць йшли люди. Вони заповнили майдан і найближчі вулиці. З собору вийшло духовенство і почався святочний молебень. Потім усе стихло. Гучний голос зачитав урядовий маніфест:

"...НАРОДЕ УКРАЇНИ! ТВОЮ СИЛОЮ, ВОЛЕЮ, СЛОВОМ, УТВОРИЛАСЯ НА УКРАЇНСЬКІЙ ЗЕМЛІ ВІЛЬНА УКРАЇНСЬКА НАРОДНЯ РЕСПУБЛІКА. ЗДІЙСНИЛАСЯ ДАВНЯ МРІЯ ТВОЇХ БАТЬКІВ, БОРЦІВ ЗА ВОЛЮ І ПРАВО ТРУДЯЩОГО НАРОДУ..."

І пливли далі слова. Ось голос набрав особливої ваги:

"ВІД НИНІ УКРАЇНСЬКА НАРОДНЯ РЕСПУБЛІКА СТАЄ САМОСТІЙНОЮ, СУВЕРЕННОЮ ДЕРЖАВОЮ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ".

Повнозвучні дзвони Софійського собору оповіщали людей про велику радісну подію. Але молода Українська Держава тоді ще не мала могутньої військової сили, не витримала під натиском ворогів Української Самостійности.

Падали геройські жертви... Молодь у перших рядах боронила свою Батьківщину, записуючи своє ім'я золотими літерами на сторінках історії.

Тим часом українська армія зміцніла, народ повстав проти загартників і відстояв Київ, а разом і Волю України. У Києві зно-

ву ж на тому самому головному майдані, де посередині велично підноситься в гору пам'ятник Гетьманові Богданові Хмельницькому, зібралися люди. Все навколо Софійського майдану було прибране зеленню, врочисто маяли національні прапори з гербом Тризубом на горі. На прикрашених стовпах видніли герби українських міст, князів, гетьманів.

Коло год. 10-ої ранку прибули військові частини і стали чоти-рокутником. З Софійського Собору вийшло духовенство. На сходах обеліску, що його збудовано напроти дзвіниці собору, зайняли місця члени уряду, дипломатичний корпус і 40 послів-делегатів з Галицької Землі. Після молебня голова Директорії оповістив народ про найважливіший акт в історії України - об'єднання Галичини з Українською Народньою Республікою. Після цього делегат Української Національної Ради в Західній Україні зачитав:

"...Українська Національна Рада, виконуючи право самовизначення Українського Народу, проголошує урочисто з'єднання, з нинішнім днем, Західньої Української Народньої Республіки з Українською Народньою Республікою в ОДНУ, ОДНОЦІЛЬНУ, СУВЕРЕННУ НАРОДНЮ РЕСПУБЛІКУ".

Це проголошення З'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ відбулося дня 22 січня 1919 року, тобто рівно через рік, після проголошення самостійности України.

/ "Новак" //

5. ЗАГАДКА /5 хв./: Чи знаєте його?

...це великий вчений, що досліджував історію України. Написав "Історію України-Руси", що складалася з десяти томів та "Історію Української Літератури /Письменства/" в п'яти книжках. Народився в Холмі, жив у Києві та у Львові. Під час першої світової війни москвини заслали його у глиб Московщини. Опісля став головою першого українського парламенту, Української Центральної Ради та головою Української Держави - Української Народньої Республіки. Центральна Рада проголосила дня 22 січня 1918 року Четвертий Універсал, в якому помістила такі слова:

"Одні Українська Народня Республіка стає Самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу".

/Показати світлину Михайла Грушевського - в "Готуйсь" ч. 1/72/, січень, 1962, стор. 4, або гляди стор. 2/. Хто перший розгадає?/

6. ГРА /10 хв./: "Пізнай приятеля" /гляди: зайняття ч. 2, стор. 18/.

7. РОЗПОВІДЬ /5 хв./: "Як Влодко допоміг українському війську?"

Була весна 1919 року. Неспокійна була це весна, бо з усіх сторін вороги: зі заходу Поляки, з півдня білі Москалі, а з півночі большевики. Молода Українська Держава мусіла з усіма змагатись, тому кликала до зброї усіх... "Гей, нум хлопці до зброї" - гомоніла вулицями міст пісня.

Біля школи було повно гамору та крику, бо наука ще не почалася. Влодко та Сергійко стояли збоку, в куті подвір'я.

-Сергійку, ти бачив, як учора проїздили містом наші стрільці?

-Бачив. Ах, чому ми ще малі? А то теж пішли б до війська,

нити нашу землю від ворогів.

-Твоя правда, Сергіюку! Замалі ми ще, носити кріса, але та-
ожемо нашим стрільцям допомогти. Ось послухай, та більше ніко-
е кажи. Вчора увечері прийшов додому мій брат Василь. Ти
го знаєш. Він теж при стрільцях. Він розказав, що на захід
нашого містечка продерлися большевики. Треба подати вістку
отника Тарасенка, що стоїть зі своєю сотнею у селі Микуличах,
спільно вдарити на большевиків. Найкраще може це зробити хтось
й, бо на нього большевики не звернуть уваги. Я обіцяв Васи-
, що піду зараз же після науки... Тільки ти - нікому ні слова!..
В цю хвилину задзвонив дзвінок на годину і всі пішли по сво-
лясах.

Сів у свою лавку і Влодко, та сьогодні йому не сиділося, так
рпляче чекав він кінця науки...

х х х

-Іди сину, хай Мати Божа береже тебе - казала мати на прощан-
лодкові. -Іди, будь сміливий, а напевно все буде гаразд, бо
, що його хочеш сповнити, святе, це ж для батьківщини!

-Дякую, матусю! Я твій син та брат Василя - не посоромлю на-
роду давнього козацького!

Влодко швидко вийшов, щоб не гаяти часу. Зараз друга годи-
а в сьомій вечора має бути наступ... дорога неблизька...

х х х

Спершу було йому добре йти; всі стежки відомі, а там ось і
к, що у ньому часто грався. Нараз майнула йому тривожна дум-
голови: а що, коли у лісі вже большевики? Треба обійти! І
завернув наліво. На дворі так гарно: сонце світить, жайворон-
ебечуть. -Ах, зітхнув Влодко, як це було б гарно, коли б не
а, коли б люті вороги не пхались на нашу землю!

Минув лісок. Нараз: "Стої! Руки вгору!" - і Влодко побачив,
з-за кущів піднявся большевик у гострокінчастій шапці.

Влодко хотів тікати, але інша думка сказала: коли тікатиму -
з мене заб"ють. Хто ж тоді дасть нашим знати? І Влодко підніс
вгору. Вартовий повів його до большевицького командира в
де було багато большевиків. Командир зрадив, бо хотів діз-
ся, чи поблизу було українське військо та скільки його. Та
на перший запит Влодко відповів: -Даремні ваші питання, бо
чого вам не скажу! На нашій землі ми господарі і вам сюди не

Це розлютило большевика і він почав бити Влодка, думаючи,
як дістане від нього відповідь. Та даремно, Влодко мовчав,
оки зімлілий не повалився від ударів на землю. Большевик коп-
його ще раз та казав кинути у кущі край яру.

На непритомного хлопчину ніхто вже більше не звертав уваги.
асом Влодко прийшов до себе та став пригадувати собі, що з
було.

-Боже! Котра ж це година? Чи ще встигну дати знати?

І він почав тихенько повзти. Побите тіло боліло його, та
закусив губи і повз, ховаючися за кущі чи в борозни. Коли
повз на яких двісті кроків, зірвався та став бігти в напрямі

Нараз почув: Стій! Хто там? Влодко став. Із-за горба вийшов
їнський вояк у мазепинці та з синьо-жовтою кокардою на ній.

-Ти до кого, хлопче?

-Я до вас, маю щось переказати сотникові Тарасенкові.

З хати, що на краю села, вийшов сотник. Влодко розказав йому, чого прийшов сюди та де большевики.

-Дякую тобі, хлопче! Залишися тут, а ми підемо в наступ...

-Пане сотнику, я хотів би з вами!

-Добре, підеш!

Сотня заметушилася; за пів години - наступ. Точно в сьомій вдарено на большевиків із двох сторін та розбито їх лоценту. Хто не згинув, того взяли в полон. Між полоненими був і большевицький командир, що бив Влодка. Полонених уставили у ряд.

-Пане сотнику!- спитав дижурний старшина -що з ними зробити?

-Пане сотнику- озвався нараз Влодко -чи можна мені щось сказати?

-Кажі, сину!

-Пане сотнику, прошу робити із полоненими те, що велить воєнний закон, тільки прошу їх не бити. Нехай знають, що ми Українці вміємо бути людяні навіть супроти наших ворогів під час війни!

При цих словах Влодка большевицький командир спустив очі, бо не міг дивитися просто на цього хлопця, що його він бив.

х х х

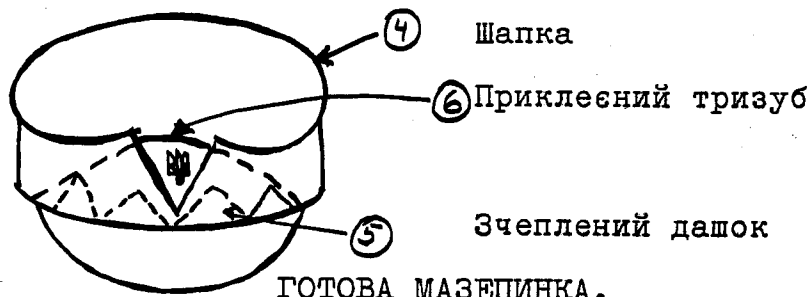
Другого дня приїхав до містечка Головний Отаман Симон Петлюра, щоб відбутися перегляд стрільців. Підходив по черзі до кожного, говорив із кожним. На кінці першої лави стояв Влодко, що залишався у сотні. Однострою ще в нього не було, тільки вояцька шапка на голові. Сотник вже зразу розказав був Отаманові про його вчинок. Головний Отаман підійшов до Влодка, підняв його на руки та міцно пригорнув до себе.

Вуйко Іван /"Готуйсь"/

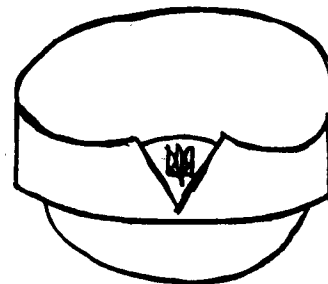
8. МАЙСТРУВАННЯ /15 хв./: Тризуби на шапки.

Пасочок паперу з нарисованим тризубом.

ГОТОВА МАЗЕПИНКА.

9. ПІСНЯ /10 хв./: "Хлопці, Алярм!"

Хлопці, Алярм!
Гей вставайте!
Вже найвищий час!
Наступають
На три шляхи
Вороги на нас!

10. ТЕРЕНОВА ГРА /30 хв./: "Здобування прапору".

Найбільш відповідним місцем для гри є лісок з негустими кущами. На визначеному терені гри відмічується якась дефінітивна лінія /стежка, дорога, рів і т.п./, що є границею поміж ворожими територіями. Новаків поділяється на дві групи /стірльці й більшевики/, які обирають собі своїх комендантів і кожна група приблизно 100 кроків від границі на висоті одного метра /один ярд/ вивішує свій прапорець, що його пильнує кількох сторожів, у зазначеній віддалі від прапорця. Сторожі не можуть підходити ближче до прапорця, як на 25 кроків, хіба в випадку погоні за противником. Решта грачів ховається у терені і на даний знак виховника старається дістатися неспійманим до прапорця ворожої групи, відчепити його і винести поза границю ворожої території. Щойно тоді прапорець вважається здобутим.

Приблизно 15 кроків від границі кожна група має свій табір полонених /зазначене місце під деревом, шатро і т.п./ Оборонці можуть взяти противника до полону лише на своїй території, зірвавши вовняну нитку, якою перев'язана права рука над ліктем, кожного грача. Полонені мусять постійно перебувати в таборі полонених і лише звідтам можуть бути визволені. За одним разом один грач може визволити лише одного полоненого діткненням його, при чому вони обоє відходять безпечно поза границю і можуть брати дальшу участь в грі. Визволеному з полону комендант прив'язує на рукав нову вовняну нитку.

Перед початком гри треба відрізнити грачів груп якимсь знаком, що легкий до спостереження. Коли у визначеному часі жодна група не здобула б прапорця, виграє та, яка має більше полонених.

Правила гри: а/ Не виходити поза межі терену гри.

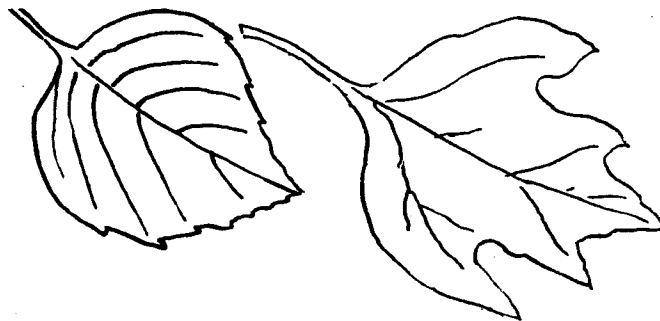
б/ Полоненим є той, кому зірвано нитку з рукава, яку зберігає той, що зірвав її.

в/ Під час здирання ниток не битися.

г/ Не займати ні визволеного ні визволителя.

Гра починається і кінчиться на гасло сурми.

11. ЗАКРИТТЯ /5 хв./: Збірка в лаві сотнями й звіт. Привіт "Готуйсь!"

ЗАЙНЯТТЯ Ч. 4: СХОДИНИ З ТЕРЕНОВОЮ ГРОЮ.

ТЕМА: Українська Державна Фльота.

1. ВІДКРИТТЯ /5 хв./: Збірка в лаві сотнями й звіт. Привіт "Готусь!"

2. РОЗПОВІДЬ /5 хв./: "На Сагайдачному".

Павлусь жив в Одесі недалеко порту. Його батько був рибалкою, а старший брат Тарас був моряком на воєнному кораблі. Павлусеві було десять років. Ходив у російську школу, бо української не було. Але Павлусь знав, що він Українець. Знав славне минуле України. У них жив на квартирі пан Левко Корженко, студент університету. Він не раз розказував йому, як по Чорному Морі плавали козацькі чайки, як козаки воювали з бусурменом. Він розказував йому не раз про славних гетьманів: Петра Конашевича-Сагайдачного, Богдана Хмельницького, Івана Виговського, Петра Дорошенка, Івана Мазепу. Павлусь вже знав напам'ять і "Гамалію" Тараса Шевченка.

Аж вибухла світова війна. Тарас тепер дуже рідко показувався дома. Ввесь час перебував на морі. У третьому році війни, коли Павлусеві вже ішло на дванадцятий рік, рознеслася вістка, що в Петербурзі вибухла революція, скинули царя та завели республіку. Тоді прийшов додому Тарас. Він такий був веселий, такий радий:

-Тату- закликав уже з порога -ми вже вольні! Маємо свій український уряд у Києві!

Й оповідав потім, як у Петербурзі перший виступив проти царя український й волинський полк. У Києві править Центральна Рада, а її головою професор Михайло Грушевський.

Павлусь слухає, слухає, а вкінці питається:

-То тепер вже, Тарасе, Чорне Море буде українським морем?

-Так, Павлусю- відповів Тарас -тільки не буде, а вже є! Ми вже підняли українські прапори на кораблях.

-Тарасе, Тарасику,- став просити брата Павлусь, коли цей вже прощався -візьми мене з собою. Я хочу плавати на українському кораблі, хочу бачити на кораблях українські прапори!

Бачить Тарас, що Павлусь так рветься на море й каже:

-Як тато і мама дозволять - візьму тебе з собою.

Що мали батько й ненька робити - погодилися. І так Павлусь пішов на море, на корабель "Сагайдачний". Гордо маяв на ньому синьо-жовтий прапор, гордо поглядав на нього Павлусь. Він думав:

-Батьку Сагайдачний, ти колись гуляв на чайках по цьому морю, а тепер плаває по ньому корабель вільної України твого імені.

І серце Павлуся, при зустрічі з іншими українськими кораблями билосят так живо, бо радість наповняла його. Та не всі моряки на "Сагайдачному" раділи так, як він і Тарас. Павлусь завважив це зразу. Найбільше невдоволений був рудий Москаль Гріша Гаврилов. Він голосно нарікав на "хахлов", що відірвалися від "матушки Россеї". Потім, то вже не тільки, що виговорював на Україну, але й намовляв моряків, щоб пов'язали корабельних старшин та вкинули в море, а потім скинули український прапор, а вивісили чер-

воний прапор з молотом і серпом. Очевидно, — говорив він це потайки, спершу тільки Москалям, а потім і малосвідомим Українцям.

Раз уночі Павлусь вийшов на чердак. Тут побачив, як в одному куті Гріша Гаврілов і гурт моряків щось шепочуть. Почув тільки, що Гаврілов говорив:

— Скинемо буржуазний синьо-жовтий прапор, а завісимо червоний! — і добув з кишені червону матерію та розгорнув її. Тоді всі подалися до місця, де гордо маяв український прапор. Павлусь нишком пішов за ними. Серце в нього товклося, наче птичка в сітці. — Ані хвилини не сміє бути червоний прапор на кораблі — подумав він. — Не дам зняти нашого прапора!

І, схилившись, побіг до прапора та станув за зволами ланов, що стояли на чердаку. Ось уже один із моряків розвинув червоний прапор. Був це Українець Петро Забойський. Видно Гаврілов перемовив його. Вже його рука сягає до ланви, щоб зняти синьо-жовтий прапор. Але Павлусь мигом вискочив і схопив його за руку.

— Не вільно знімати українського прапора! — крикнув гордо. — Ти Українець, Петре, а йдеш із Москалями!

Несподіваний виступ Павлуся збентежив Петра та інших моряків. Петро кинув червоний прапор на землю. Як кіт скочив Павлусь до цього прапора та кинув його в море.

— Сором тобі, Петре, що ти Українець, і хотів скинути наш прапор! Сором — кричав обурений хлопчина. Та в ту мить моряки кинулися на Павлуся.

— Зловити його й кинути в море, це українське щеня — кричав Гріша Гаврілов. — Спершу його, а потім усіх старшин!

Та Павлусь використав хвилину метушні і вивіркою скочив убік, а опісля побіг на долину до кабіни капітана корабля. Капітан не спав ще.

— Пане капітане — закликав. — Пане капітане — бунт на кораблі! Гріша Гаврілов збунтував моряків!

Капітан шоро схопив револьвера, покликав дижурного, щоб побудив офіцерів та моряків та вийшов на чердак. За хвилину всі вийшли тихо на поклад. Збунтовані моряки піддалися без бою, бо було їх небагато та не всі мали зброю. Їх покували, замкнули на споді корабля та поставили біля них варту.

— Підуть під военний суд — сказав капітан.

Потім Павлусь розказав капітанові та братові, як усе склалося. Капітан поплескав Павлуся по плечах та сказав:

— Славний із тебе буде козак! Дай Боже, щоб ти став колись не звичайним моряком, а адміралом Української Фльоти!

/"Готуйсь"/

3. ТЕРЕНОВА ГРА /30 хв./: "Здобування прапора" /гляди: зайняття ч. 3, стор.29/. Групи можна назвати: українські моряки й Москалі.

4. РОЗПОВІДЬ /5 хв./: На Чорному Морі.

— Тарасе, Юрку, ану вставайте, поїдете сьогодні на море — будив дід Охрім своїх маленьких внуків. Я маю орудку до рибалки Панаса то й заберу і вас зі собою.

Крізь відчинен вікно глянуло сонце і всміхнулося до русявих голівок хлопчиків. Здалека долітав свист пароплавів і гостра лайка большевицького комісара, що виганяв людей на примусові роботи.

Це було в одному з надбережних сіл Чорноморської пристані Севастополя на Криму.

Тарас і Юрко стрибнули мерщій з ліжка та почали одягатися, а дід приготував все потрібне в дорогу. За кільканадцять хвилин спішили всі три на беріг моря. Шум хвиль і запах соли привітав їх на побережжі. Дід відв'язав човна і вони скочили на його гладенький поміст. Кілька ударів веслом і човен помчав хвилями.

-Який сьогодні гарний день, немовби яке свято- тішився подорозі Тарас.

-А сьогодні, сину, справді свято, дороге кожному українцеві: сьогодні, тямлю, день відродження Чорноморської Фльоти.

-А що це таке "фльота"- зацікавився Юрко.

-То багато кораблів якоїсь держави- пояснив дід. -А чорноморська фльота, це кораблі, що перейшли на власність молодого Української Держави в 1918 році.

-А чиї ж вони були перед тим- питав Тарас.

-Вони належали до московського царя. Але коли український нарід в часі революції відібрав від нього свої землі і своє Чорне Море, то забрав і кораблі. О, це була хвилинка, якої до смерті не забуду.

-А хіба ви, діду, бачили це все?

-Авжеж. Я був тоді старшиною на одному чорноморському судні. Дня 29 квітня дістали ми наказ зібратися у севастопільській пристані. Була четверта година пополудні, коли з корабля головнокомандуючого залунав наказ: "Флоті піднести українські прапори!"

Тут дід замовк і дивився кудись у далечінь. Дзвінкий голос Юрка збудив його з надуми.

-Гляньте, діду, он пливе якийсь корабель.-

Старий прислонив очі рукою й по хвилині сказав:

-Так, це большевицький корабель "Ленін". О, не довго вже їм плавати на нашому морі. Я може вже не діжду цього, але діждетеся ви, напевно, як тих червоних зайдів гнатимуть з нашої землі та моря. Пам'ятайте, діти, що проженете їх тільки тоді, коли не забудете про рідну Україну й про наше Чорне Море, коли завзяті будете як козаки. Оце море носило човни нашого князя Олега аж у Царгород і там на його воротах прибив князь своє побідне знамя. Воно колисало бистрі чайки запорожців, що мов солону палили турецькі міста. Чорне Море - це наша слава! І хай знущається над нами большевицька Москва, все ж не вб'є тямки про недавню нашу державу. Ви ж виростаєте та вчіться моряцького ремесла, щоб у свій час могли на шоглах оцих большевицьких кораблів завісити жовтоблакитні прапори!

Дід урвав, його груди хвилювалися, як і море, що доокруги човна. У повітрі літали меві, плюскали до сонця в морі рибки. Але хлопці не бачили цього. Вони сиділи заслужані у слова дідуся.

/ "Малі Друзі" /

5. ГРА /10 хв./: "Буря на морі".

Одна сотня - рибаки, друга - байдаки /коли є більше як дві сотні, поділити на дві рівні групи/. Рибаки й байдаки стоять на протилежних кінцях площі. На знак виховника рибаки стараються зловити відпливаючі від берега байдаки й прикріпити до паля /де-

. По визначеному часі обчислити, скільки байдаків за-
прикріплено. Після того зміна позицій. Виграє сотня,
більше точок.

НЯ /15 хв./: Український воєнний корабель.

10 хв./: "Хлоп"яча Мрія" /співати на мелодію "Доброволь-
ляхом"/.

росту я, матусю,
бути моряком,
їду в далекі води
в кованим човном.

Не страшні мені ні води,
Ані буря, ні вітри,
На човні своїм плистиму
Сміло, прямо до мети.

Іванна Савицька-Трешневська

10 хв./: "Буря на морі" /як вище - повторення/.

ЧЯ /5 хв./: Збірка в лаві сотнями й звіт. Привіт "Готуйсь!"

З А Й Н Я Т Т Я Ч. 5: П Р О Г У Л Я Н К А

ТЕМА: Листопадовий Зрив.

ВИРЯД: Перекуска, аптечка, хустки й півметровий патик для кожного новака.

ПІДГОТОВКА: Провірити терен. Покласти слід з листків до маршу.

1. ВІДКРИТТЯ /10 хв./: Збірка в лаві сотнями й звіт. Привіт "Готуйсь!" Перевірка виряду й черевиків.

2. РОЗПОВІДЬ /5 хв./: "Дідусева Медала".

Кожного року, коли сердитий бурхливий листопад стрясає з дерев останні пожовклі листки й обмиває опустілу землю холодними дощами, Горішків дідусь Ярема скаржиться, що йому болить рана. Він прикладає руку до шраму на грудях і каже: "Ох, відзивається моя пам'ятка по війні! Вліті її не чуєш, а тільки надійде листопад, вже щемить..."

Горішок дуже любить свого дідуся, що кожного дня водить його до школи, а по науці виходить йому назустріч. Адже на вулицях багато авт, за нещастя не важко...

Під час страшної війни, коли вороги України змагалися один з одним за її багаті землі, дідусь Ярема мусів виїхати з родиною із рідного краю і по кількох роках скитання замешкав у великому американському місті. Горішкові батьки звать його "татунцю" і дуже шанують, а Горішок удома майже не розстається з коханим дідусем. Немає ніде кращих товаришів, як дідусь Ярема та його внучок Горішок.

Ось сьогодні тато зірвав картку з стінного календаря. А дідусь, як тільки прочитав на ньому "листопад", похитав головою і приклав руку до грудей.

-Ой, вже моя пам'ятка відзивається!..

Одного листопадового вечора, коли дідусь згадав свою болючу "пам'ятку", Горішок підійшов до нього, обняв його коліна і співчутливо глянув в очі.

-Дідусю, а чому вас болить у листопаді?

-Не знаю, дитино,- відповів дідусь. -Може тому, що осінь, а може... що в листопаді мене зранили...

-Де, дідусю?

-У Львові.

-А чому?

-Тоді постала вільна Українська Держава. Вороги розпочали з нею війну, а ми, українські вояки, її обороняли.

-Розкажіть, дідусю, як це було,- попросив Горішок. -Я хочу знати, бо мені дуже жаль і вас і тих вояків.

-Ну, гаразд! Візьми собі крісло і присядь ближче.

Поплили спогади, і вже дідусь не той, що був: стрункіше сидить, жвавіше говорить - ніби помолодшав. А очі дивляться кудись далеко-далеко, і там щось бачать і до чогось всміхаються...

-Вже майже п'ятдесят років минуло, як скінчилася перша велика війна. Я тоді був молодий хлопець і служив у Львові при ав-

стрийським війську. Українці над Дніпром творили тоді вже свою державу, а на західніх землях України ще держалася Австрія. Я жив у касарні, тобто великим будинку для вояків. Там проживали самі австрійські, чеські та малярські вояки, але було трохи й українців, а між ними один старшина.

От одної неділі покликав він до себе мене та ще кількох вояків-українців. Зачинив щільно двері, щоб ніхто не підслухав, і сказав півголосом:

-Земляки мої милі! Австрійська держава вже довго не постоїть. На її місці тут, у Галичині, де проживають українці, має постати наша вільна Українська Держава.

Ми дуже зраділи такою вісткою. Старшина сказав, що вояки-українці мусять бути наготові. Як прийде наказ від Української Ради, вони роззброять австрійське військо і займуть у Львові урядові будинки. Голосно про те не можна говорити, щоб не дізналися чужинці. Але своїм "на вухо" треба шепнути...

-Ну, і що, дідусю?— аж загорівся від нетерплячки Горішок.
-Що було далі?

-За день уже всі українці в касарні знали, що мають робити. Старшина ще раз мене покликав і поділився зо мною деякими таємницями.

Настала ніч під Перше Листопада. Цієї ночі не забуду до самої смерті. Старшина навмисне поставив мене на стійці коло головної брами касарні. Інші наші хлопці стерегли склад із зброєю. Місто спало, всюди панувала тиша... Тільки в парку на Високому Замку кричали сови, а за горою на Підзамчі посвистували паротяги.

По півночі на закруті вулиці замаячили якісь тіні. До брами підійшов нечутно відділ вояків з міста.

-Хто йде?— запитав я.

-"Свобода!"— відповів стиха той, що був попереду. То була умовлена кличка. Я знав про це від нашого старшини. Я відчинив браму, і вояки вступили в касарню. До них зараз пристали вояки-українці. Розійшлися по залах і розбудили чехів та малярів.

-Вставайте! Нема вже Австрії! Кінець війні!— сказав їм наш старшина. -Український нарід перебирає владу, а ви спокійно поїдете додому.

Вони теж зраділи і без спротиву віддали нам свою зброю. Кожний хотів чимскоріш їхати додому, за Австрією ніхто не плакав.

Дідусь Ярема знову всміхнувся і заплющив очі, ніби чогось шукав у своїй пам'яті.

-Вже все?— допитувався Горішок. -А ваша рана?..

-Будь терпеливий!— сказав дідусь. -Тієї самої ночі старшина вислав мене і ще двох вояків до Головної Команди, до сотника Дмитра Вітовського зі звітом. Ми пішли темними вулицями до міста. Під ногами шелестіло листя, відголос наших кроків відбивався від сонних кам'яниць. Ось ми вже в Народнім Домі. З усіх сторін приходять такі, як і ми, посланці і розповідають, що все гаразд: австрійське військо роззброєне, а касарні і все місто, весь Львів у руках українців. Ми скинули з вояцьких шапок австрійські відзнаки і почепили синьо-жовті стьожечки. Тепер ми вже були вояки рідної української армії!..

-А люди в місті нічого не знали?— допитувався Горішок.

-На знали! Як уранці прокинулись, то на високій вежі міської ратуші вже маєв український, синьо-жовтий прапор. Це стрілець

Паньківський про те постарався.

-Славно! Славно!- заплескав у долоні Горішок, схопився з крісла і почав танцювати перед дідусем якийсь чудернацький танок перемоги.

-Але...- хлопчина нараз посумнів, -але вас поранили.

-То було пізніше, коли розгорілася війна з поляками за Львів і Галичину.

-Ой, бідний дідусю! Дуже вам боліло?

-Ще й тепер часом болить, синочку. Але це - почесна рана.

Я її одержав за мій - за наш Рідний Край! Це - моя медаля!

Михайло Маморський /"Веселка"/

3. ПІСНЯ /5 хв./: "У похід!" /цю пісню новаци повинні знати/.

Тра-ра! Тра-ра! Тра-ра!

В похід пора, пора!

Вже труби затрубили

І барабани били.

Тра-ра! Тра-ра! Тра-ра!

В похід пора, пора!

Тра-ра! Тра-ра! Тра-ра!

В похід пора, пора!

Вже пісню заспівали

І всі вряд поставали.

Тра-ра! Тра-ра! Тра-ра!

В похід пора, пора!

Тра-ра! Тра-ра! Тра-ра!

В похід пора, пора!

Ми силу розвинемо

І духа піднесемо.

Тра-ра! Тра-ра! Тра-ра!

В похід пора, пора!

4. МАРШ /15 хв./: Вислати одну сотню наперед, як передню стежу. Вони дивляться, чи терен вільний від ворога, а коли так - дають знак решті, що можна йти. Залишити теж одну сотню /найстарших згл. найсильніших/ дещо позаду, як задню стежу. Коли тільки дві сотні, або й менше новаків, тоді передня й задня стежа можуть складатися з двох-трьох, чи навіть одного новака.

5. МАЛИЙ ВІДПОЧИНОК /10 хв./: Перевірка черевиків. Пояснити велику гру /гляди низче/. Поділити учасників на стрільців і поляків.

6. МАРШ /15 хв./: Кожна група окремо, за слідом з листків /на пр. дубових і кленових/ відходить зі своїми виховниками на місце свого табору.

7. ВЕЛИКА ГРА /60 хв./: "Вивішення прапорця в твердині".

Терен гри порослий кущами й молодняком. Новаци поділені на дві групи, з яких кожна будує собі табір у віддалі 200 метрів /ярдів/ один від одного. Табір повинен бути не більше, як 10 метрів /ярдів/ проміром і його границі докладно визначені камінням чи патиками. Кожна група залишає по двох новаків на сторожі свого табору, а решта, заткнувши свої хустки за пояс і взявши в руки

патики, ідуть в напрямі на табір противника. Завданням обох груп є дістатись до ворожого табору, заткнути в землю патики і повісити на ньому свою хустку. Коли два ворожі собі грачі зустрінуться в терені, один одного може "забити" вирвавши йому хустку з-за пояса. Грачі, що зависили свою хустку у ворожому таборі, не можуть бути "забитими", однаке можуть "забивати" інших ворожих грачів в терені. Вартові біля обох таборів мусять чимось виразно відрізнитись від всіх інших грачів, бо їх не вільно "забивати". За "забиття" кожного ворожого грача група дістає одну точку, а за вивішення прапорця в ворожому таборі 5 точок. Гра кінчається після умовленого часу. Виховники мусять весь час бути в терені пильнуючи придержування правил гри і збирати "забитих".

8. ВЕЛИКИЙ ВІДПОЧИНОК /90 хв./:

а/ Перевірка присутности.

б/ Поставлення невеликої щогли й вивішення українського прапору.

в/ Перекуска.

г/ Розповідь: "Львів Наш!"

Коли Дмитро Вітовський перейняв команду над українськими військовими відділами, що таємно були зорганізовані в австрійських залогах у Львові, вислав він до більших міст Галичини розвідників-кур'єрів, щоб вони передали українським старшинам та рядовикам, які також служили в австрійських відділах, наказ ставитися до бою за Львів. Бо в самому Львові було тільки декілька куренів, що були готові до Великого Чину.

Ніччю з 31 жовтня на 1 листопада, Ромко, шістнадцятилітній звідун при українському Головному Військовому Штабі, попрощався зі своїми товаришами. Добре розумів своє важливе завдання! Нелегко переходити вулиці Львова під час темряви. Поляки та їхній уряд у Львові добре розуміли, що слідом за Львовом, вся Галичина стане свобідною, вільною, і тому старалися протидіяти українській справі. Польські воюки разом з польським населенням Львова обстрілювали українські стежі, а зловлених кур'єрів-звідунів катували, щоб добути від них потрібні їм вісті.

Щоб передати штафету з наказом головному комендантові українських військових відділів, які перебували у північному Львові, Ромко мусів виконати це завдання якнайскоріше. Українські війська тільки несподівано спроможуться вивісити на ратуші Львова рідний прапор.

Місяць похмуро поглядав на Львів. Ромко йшов швидко, підбігаючи час до часу. Його очі усміхалися... Ось-ось і Львів наш!.. Вже пройшов половину дороги. Ось-ось і вийде з найгіршої частини Львова, де панувала польська вулиця... Польські батяри вирізнялися в розвідчій службі і тому польський уряд радо прийняв їх на службу. Ще тридцять кроків і... -Поляки!- прошепотів Роман. Лівою рукою стиснув штафету. Тікати не було куди. Польські вуличники швидко бігли до нього.

-Штафета не сміє попасти їм в руки!- промайнуло в голові Ромка. Швидким рухом штафета найшлася в нього в устах.

-Стій! Руки догори!- крикнули напасники. Роман поволі під-

няв руки. Рівночасно проковтнув штафету.

-Яцек, обшукай його!- наказав голос одного з вуличників. Яцек, не знайшовши нічого на Ромкові, покликав на допомогу свого товариша. Оба вони зв'язали Ромкові руки та поштовхами запхали його в якийсь порожній будинок. Там вони кинулися здирати з Ромка одягу.

-Скажи, хто ти, та куди йдеш?

-Називаюся Роман. Іду до вуйка.

-Брешеш! Ти звідун Українців!

-Ні! Я іду до вуйка.

Не знайшовши нічого в одязі Ромка, Поляки почали йому грожити.

-Як називаються твої батьки?

-Батьки повмирали. Я сирота.

-Брешеш!- крикнув один з вуличників. -Скажи, що було в штафеті?

-В якій штафеті?

-От, який зухвалий. Ану, всипте йому трохи... може пригадає. Поляки кинулися на Ромка. Звалили його на землю та ногами почали товкти молоде тіло. Роман тільки стогнав. Як кров залляла тіло юнака, Поляки перестали.

-Твердий Українець! Навіть не плаче!- сміялися польські вуличники.

-Він зараз заплаче і вискаже все!- голосно похвалився один з волоцюг, виймаючи з кишені гострий кинджал.

Через запухлі очі бачив Ромко, як холодна сталь наближалася до його лица. А в думці пролинуло: Не скажу, хоч би і що!.. Ромко насилу видержував біль. Перед очима стояли його любі батьки... товариші... Українські Січові Стрільці...

Несподівано стріли продерли нічну тишу. Надбігли вулицею люди. Польські волоцюги, дізнавшись про рух, покинули Ромка та бігом подалися за втікачами.

х х х

Ромко пробудився. Коло свого ліжка пізнав знайомі лица.

-Де я?- шепотом запитав.

-В нашій лічниці. Тебе знайшли непритомного...

-Що сталося?- перебив їм Ромко.

-Український прапор на ратуші. Несподіваним ударом ми опанували важливіші будинки. Без проливу крові ми стали панами Львова...

Ромко знову поринув у сон. Весела усмішка не покидала його уст...

Братчик Тарас Когут /"Готуйсь"/

г/ Гра: "В'язи швидко" /треба було вміти швидко прив'язати прапор/. Сотні стоять рядами побіч себе перед зазначеною лінією. Проти них у віддалі 6 - 9 кроків стоять сотники з мотузками в руках. На знак перші з сотень біжать до сотників і зав'язують пластовий вузол, біжать до своїх сотень на кінець і по дорозі ударом об долоню чергового новака дають йому змогу бігти й розв'язати вузол. І так біжать чергові новаци - зав'язують та розв'язують вузли аж до останнього. Сотня, якої члени виконали це завдання найшвидше, виграє. Гра сотнями, сотні однакові числом. В'язання мусить бути правильне. Не можна вибігати передчасно перед зазначену лінію. Перед прогулянкою сотни-

ки мусять подбати, щоби всі новаки вмiли в"язати пластовий вузол.
 д/ Пісня: "Ой, у лузі Червона Калина" /гляди: зайняття ч. 1 і 2/.

е/ Гра: "Сміливо вперед" /гляди: зайняття ч. 2, стор. 20/.

є/ Пісня: "Ой на горі, на Маківці" /гляди: зайняття ч. 2 і 3/.

ж/ Гра: "Іди за слідом" /гляди: зайняття ч. 3, стор. 25/.

з/ Пісня: "Ой видно село" /навчити/.

Ой видно село, широке село під горою.

Ой там ідуть стрільці січові, стрільці до бою.

Іде, іде військо крізь широке поле,-

Хлопці ж бо то, хлопці, як соколи!

Ха-ха, ха-ха, ха-ха-ха-ха-ха-ха-ха! Гей!

Дівчино, рибчино, чорнобривко моя,-

Вийди, вийди, подивися чимскоріше до вікна!

Хлопці ж бо то, хлопці, як соколи!

Ой видно село, широке село під горою.

Ой там ідуть стрільці січові, стрільці до бою.

Попереду ідуть старші отамани.

Хто охоту має, хай йде з нами!

Ха-ха, ха-ха...

и/ Упорядкування площі.

і/ Перевірка присутності.

9. ПОВОРОТ /30 хв./: Марш зі співом /стрілецькі пісні/.

10. ЗАКРИТТЯ /5 хв./: Збірка в лаві сотнями й звіт. Привіт "Готуйсь!"

ЗАЙНЯТТЯ Ч. 6: НОВАЦЬКИЙ ЗМАГ

ТЕМА: Свято Соборности, 22. І. 1919.

МЕТА: Перевірка засвоєного знання й повторення матеріалу.

ВИРЯД: "Готуйсь" чч. 1/31/, січень 1955 і 1/72/, січень 1962, рисунковий папір, олівці, хустка, прут.

ПІДГОТОВКА: Позначити терен знаками мандрівника /траса в формі лінії/.

1. ВІДКРИТТЯ /5 хв./: Збірка в лаві сотнями й звіт. Привіт "Готуйсь!"

2. ЗМАГ /105 хв./: Із вихідного пункту виховник випускає кожну сотню що 15 хвилин. Зайняття для тих сотень, що чекають своєї черги:

а/ Розповідь: "Сторінки Слави".

Пам"ятний і славний день 22 січня в історії українського народу. У цей день 1918 року столиця України – Київ сповнився радісним і щасливим гомоном: у церквах дзвонили дзвони, а на великій площі перед собором св. Софії зібралися тисячі народу. Грали оркестри, маршували колони українського війська, маяли прапори. Сповнялася давня мрія українського народу: впала московська царська влада і Україна проголосила себе самостійною ні від кого незалежною вільною державою.

А через рік, у той же самий день 22 січня, на цій же площі св. Софії в Києві проголошено злуку всіх українських земель в одну спільну Соборну Українську Державу. Тоді об"єдналися разом Західня Україна із Наддніпрянською Україною, щоб спільними силами в одній державі обороняти свою волю від ворогів – від москалів і поляків, щоб міцнів і розвивався український нарід, щоб мав свою владу, своє військо, свої гроші, свої школи.

День 22 січня 1919 року – це один з найкращих і найсвітліших днів в історії України. І хоч вороги таки знову перемогли і поневолили український нарід і хоч сьогодні знову панує в Україні московський більшовизм, пам"ять про великі й щасливі дні волі ніколи не загине в українському народі.

Кожного року всі ми святкуємо урочисто пам"ятний день 22 січня. Святкують цей день і українські діти, бо вони всім серцем люблять далеку, але рідну землю своїх батьків і дідів – славному Україні.

/ "Веселка" /

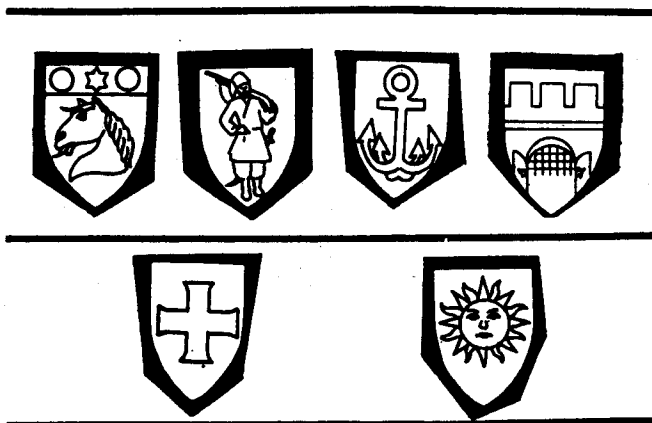
б/ Гра: "Бережи предмет" /треба було добре берегти всего, що належало українській державі/.

Новаци творять круг. Кожний кладе якийсь дрібний предмет на землі перед собою. Один новак ходить у крузі та старається вхопити чийсь предмет. Тоді власник предмету має схилитись і діткнути свій предмет. Предмет можна вхопити тільки тоді, коли власник не дотикає його рукою. Власник не сміє дотикати

предмету цілий час, а лише тоді, коли предмет є в небезпеці.
Якщо вдасться схопити предмет, тоді новак зі середини міняється місцями з власником предмету.

- / Пісня: "Хлопці, аларм!" /гляди: зайняття ч. 3, стор. 29/.
- / Герби українських земель - показати й пояснити /"Готуйсь" ч. 1/31/, січень 1957, стор. 10, або з іншого джерела/.
- / Гра: "В"яжи швидко"/гляди: зайняття ч. 5/.
- // Пісня: "Ой, видно село" /гляди: зайняття ч. 5, стор. 39/.
- / Гра: "Сліпий стрілець" /гляди: зайняття ч. 1, стор. 14/.
- / Пісня: "Ой, у лузі Червона Калина /гляди: зайняття чч. 1 і 2/.
- I пункт: Розпізнати світліни в "Готуйсь" ч. 1/72/, січень 962, стор. 4 - 5 /або аналогічні світліни на стор. 2 цього збірника/.
- II пункт: Заспівати стрілецьку пісню.
- III пункт: Нарисувати сцену на Софійській Площі, 22. I. 1919.
- IV пункт: Перенести нічку вістку про злуку українських земель з зав'язаними очима, за ливвою/.
- V пункт: Розказати, чому і як святкуємо день 22 січня.
- Збірний пункт: Зайняття для тих, що вертаються зі змагу й екають на решту новаків:
- / Гра: "Напрями світу" /гляди: зайняття ч. 1/.
- // Пісня: "Від тихого Дону" /вивчити/.
- Від тихого Дону до синіх Карпат
Одна нероздільна родина:
Без панства, без рабства, насилля і зрад
Вільна, незалежна Україна!
- / Гра: "Буря на морі" /гляди: зайняття ч. 4/.
- / Пісня: "Ой, на горі, на Маківці" /гляди: зайняття ч. 2 і 3/.
- / Гра: "Пізнай приятеля" /гляди: зайняття ч. 2, стор. 18/.
- / Пісня: "Маширують добровольці" /вивчити/.
- Маширують добровольці, як колись ішли стрільці.
Сяють їх шоломи в сонці, грає усміх на лиці!
Хто живий, хто живий, в ряд ставай, в ряд ставай,-
Визволяти Україну, рідний край!
Вже не буде ворог лютий розпинать на хрест батьків
І не буде лить отрути в чисті серця юнаків!
Хто живий, хто живий...

. ЗАКРИТТЯ /10 хв./: Збірка в лаві сотнями й звіт. Повідомлення, о вислід змагу буде проголошений на вогнику. Привіт "Готуйсь!"

ЗАЙНЯТТЯ Ч. 7: СХОДИНИ З ТЕРЕНОВОЮ ГРОЮ.

ТЕМА: Карпатська Україна.

1. ВІДКРИТТЯ /5 хв./: Збірка в лаві сотнями й звіт. Привіт "Готуйсь!"

2. ЗАМОК В МУКАЧЕВІ: Показати новакам рисунок замку в Мукачеві, з "Готуйсь" ч. 3/23/, березень 1956, або з іншого джерела.

3. РОЗПОВІДЬ /5 хв./: "Лист з України".

Дорогі Українські Діти у світі!

Я називаюся Іван Полянчук з міста Рахова на Карпатській Україні. В мене є мама і сестра Марічка, а батька немає, бо його забрали большевики та держать у такому північному "лагері", що називається Воркута. Карпатська Україна є тепер під большевиками, разом з цілою Україною. Ніби разом вона з усіма Українськими Землями, та кому з того потіха, що всі разом в одній неволі?

А гарна наша Карпатська Україна, хоч і невелика. На півночі гори, а що далі – гори нижчають та переходять в соняшні долини. А вже найкращий таки наш Рахів над рікою Тисою. Тиса випливає із Карпат, біля села Ясіня. Спершу є їх дві: Біла та Чорна. А біля Рахова вони зливаються та плывуть до Дунаю і з Дунаєм до українського Чорного моря. Біля Рахова гори найкращі і Гуцули найкраще одягаються. То ж не диво, що колись приїжджали до нас чужинці з цілого світу, щоб налюбуватися тією красою.

І багата наша земля: в горах росте дуже добре дерево. Його Гуцули рубають, зв'язують у сплави та везуть вниз Тисою. Є в нашій землі і сіль у Солотвині і навіть срібло. Від того називають Закарпаття часом і "Срібна Земля". На півдні у долинах є чудові сади і винниці, а особливо багато у нас росте яблук. Є й лікувальні води, як ось у містечку Квасах.

Наші вороги довго казали, що Карпатська Україна це або частина Мадярщини, або Росії. Але я добре знаю, що це Україна, бо належала вона до Галицько-Волинської Княжої Держави, а потім довгий час панували у ній українські князі Коріатовичі. Їх замок стоїть і досі в Мукачеві, і я його оглядав.

А після першої світової війни наша молодь збиралася на різні з'їзди та проголошували, що ми – Українці. Творилися в нас українські школи, читальні "Просвіти" та Пласт. Мені мамка розказувала, що пластуни таборували у Карпатах, помагали людям при праці на полі, співали в неділю в церкві, і мали однострої. Ох, якби я міг одягнути хоч раз такий однострій!

Карпатська Україна мала теж своїх поетів, як ось Василь Гренджа-Донський, Іван Ірлявський, що його розстріляли німці, чи пластуна Андрій Гарасевич, який згинув на мандрівці в Альпах.

А в 1939 році Карпатська Україна стала самостійна. Мамка розказує, що тоді всім було дуже добре. І дала мені світлину, як то виглядало у нас в Рахові, як ми були самостійні. Тільки потім прийшли Мадяри, і хоч як боролися наші Січовики, то Мадяри перемогли, бо їх було більше.

А тепер сумно в нашому Закарпатті. Не виграють вже легіні

на сопілках. Не йдуть люди із цілої Верховини на храм у село Богдан, як колись ходили. А большевики возять наших Гуцулів аж у далеку Москву, де вони мусять веселити нашими прекрасними піснями та танками - наших найгірших ворогів.

Але я так собі думаю, що коли я виросту та Ви там виростете, то повернетесь сюди, в Вашу Рідну Землю і разом поб'ємо большевиків - і буде знову Україна!

Чекаю на Вас!

Ваш Іван Полянчук з Рахова
/ "Готуйсь" /

4. ГРА /10 хв./: "Подертий наказ".

Доручення, що його новаки мають виконати, пишемо на картці, дремо картку на куски і даємо новакам, щоб відчитали. Перевести цю гру, як змагання між сотнями. Доручення повинно підходити до теми сходин /на пр. написати на картці три міста Карпатської України/.

5. РИСУВАННЯ /15 хв./: "Карпатські гуцули пливуть на дарабах Тисою".

6. ПІСНЯ /10 хв./: "Пісня Закарпатських Новаків".

Гей там, гей там, під горами
Іде Пласт наш з прапорами.
Раз-два, раз-два, хлопці смілі,
А дівчата - вишні спілі.

Гей там, гей там верх-пляями
Пливуть чоти ручаями.
Над чотами орли в"ються,
Над чотами пісні лляться.

Гей там, хлопці, пристанемо,-
На край рідний споглянемо.
На край рідний, верхи сині,
Білі села у долині.

7. ТЕРЕНОВА ГРА /30 хв./: "Побратими".

Пояснити новакам, що коли Мадяри напали на Карпатську Україну, тоді багато українців, в тому й чимало пластунів, перейшло через гори на Закарпаття, щоби допомогти своїм побратимам у їхній боротьбі. Бувало часом і так, що дехто з них попав у ворожі руки.

Новаки поділяються на дві групи /Січовики й Мадяри/. Мадяри з хустками на голові мають між собою полоненого побратима, провідника січовиків. Січовики мають хустки заткнені за пояс.

Вибирається якесь вихідне місце для гри. Обі групи розходяться в протилежних напрямках, аж поки братчик раз свисне. В місці, де застав їх свист, Мадяри розкладають табір, залишають зв'язаного полоненого та кількох вартових і роблять засідки від свого табору аж до вихідного місця. Вартові не можуть занходитися ближче, як 10 кроків від полоненого. Січовики затримуються також на перший свист і обдумують плян акції - визволення побратима. Коли братчик свисне два рази, січовики починають наступ з ціллю віднайдення Мадярів табору, показання його провідникові та проведення його до табору, бо лише провідник може визволити свого полоненого побратима. Якщо провідникові вдасться недіткненому дійти до полоненого, він може свобідно його розв'язати і відвести 50 кроків від табору. Перед тим він дає знак січовикам зібратися і відвести його з побратимом до вихідного місця.

За границею /50 кроків від табору/ Маляри можуть напасти на січовиків і не допустити до виведення полоненого. Тоді починається боротьба, в якій кожен, хто стратив хустину, вважається "забитим".

Додаткові правила:

- а/ Січовики й Маляри до часу визволення полоненого провідником "забиваються" діткненням. Спир вирішується розходом в протилежні сторони 10 кроків та продовжуванням гри.
 - б/ "Забиті" виключаються з гри до самого її кінця. Для них мусить бути наперед призначене збирне місце.
 - в/ Січовики можуть жертвувати звідунів, щоб не допустити до "забиття" провідника.
 - г/ Гра кінчається, коли: 1/ Провідник січовиків визволить свого побратима і відведе до вихідного місця; або: 2/ Маляри "забивають" провідника січовиків заки він визволить побратима; або: 3/ Котрась одна сторона заб"є всіх противників.
8. ГРА /10 хв./: "Обсервація" /гляди: зайняття ч. 2, стор. 24/.
9. ЗАКРИТТЯ /5 хв./: Збірка в лаві сотнями й звіт. Привіт "Готуйсь!"

ЗАЙНЯТТЯ Ч. 8: ВОГНИК

ТЕМА: 1. Українська Дивізія У. Н. А.

ВИРЯД: Сірники, вінець.

ПІДГОТОВКА: Збудувати вогник, визначити новака до вінка.

1. ВІДКРИТТЯ (10 хв.): Уставка кругом вогника. Привіт "Готуйсь!"
Сторожами вогника призначаються переможців у новацькому змагу (гляди: зайняття ч.6). Підпалення вогника. Новацька Пісня. Пояснення, що сьогоднішній вогник є призначений 1-ій Українській Дивізії, яка під час 2-ої світової війни боролася з большевиками та тим її воїнам, що впали за волю України під Бродами та на інших побоевищах. Команда "Струнко!" і вкинення вінка в вогник.

2. ПІСНЯ (5 хв.): "Машерують добровольці" (гляди: зайняття ч.6.).

3. РОЗПОВІДЬ (5 хв.): "Сповнив наказ..."

У Львові величезний рух. На площі перед театром поставлено трибуну, обмасну прапорами. На трибуні стоять представники Українців. Перед трибуною проходять колони за колонами, рівно військовим кроком, вибиваючи об асфальт вулиці. А кругом безліч народу, махають машеруючим руками і закидують їх квітами.

х Х х

Рух на площі перед казармами. Вояки відбувають вправи - чути виразні слова команди. Нараз із вояцьких грудей загомніла пісня:

... Хлопці підемо боротися за славу
За Україну ...

Що це? Чому вояки в одностроях співають нашу пісню? ... За Україну?... Але пртглянувшись ближче, помічаємо в них на рукавах які знані значки - на синьому тлі золотий лев - знак галицьких князів, знак Львова - це стрільці Першої Української Дивізії "ГАЛИЧИНА"... хоч і в чужих одностроях, але наші.

... За Україну, за рідні права, за державу...
під стукіт чобіт несеться далі пісня.

х Х х

Червень 1944 року. На дворі гарна погода - це ж літо. А на нашій землі - війна. Немає часу захоплюватись красою природи, зі сходу суне ворог, грізний і жорстокий: большевики.

А стрільці, що ще недавно машерували вулицями львова їдуть на схід. Під стукіт коліс несеться пісня:

... прийде хвилина, час іти до бою,
Мушу сповнити наказ ...

Співають усі стрільці, разом із ними і наймолодший, що йому ще сімнадцять не минуло, Богдан Жеплинський, Бодьом його кличуть.

Прийшов наказ здержати большевиків в околиці Бродів. Стрільці завзяттям палають, кожний хоче відплатити большевикам за кривди, нам учинені.

Поїзд зупиняється. Наказ висідати і негайно зайняти становище. На ворога не прийшлося довго ждати. На цьому відтинку боль -

шевики почали шалений наступ, щоб доценту знищити наших стрільців. Гармати б'ють безупину, повзуть колони танків і за ними маси большевиків. Але не легко їм, бо напроти себе мають українських стрільців, що ставлять завзятий опір та задають большевикам величезні втрати.

Бодьо заліг біля свого кулемета і стяжку за стяжкою сипле набой по ворогові. Він уже втомлений, але держиться. — Це вам за моїх батьків, що на Сибірі, це вам за всіх інших — думає він, а кулемет тарахкотить.

Бій триває кілька днів, — потрібна негайна допомога, але замість неї приходить жахлива вістка: допомоги не буде, бо німецькі частини залишають Українську Дивізію саму. Що робити? Одна дивізія, а проти неї полчища большевиків! Що робити? Самі не встоїмо! — питають себе старшини, підстаршини і стрільці. — Треба і нам відступати.

А большевики, дізнавшись, що Дивізія сама, ще більше посилюють наступ.

Стрільці, не зважаючи на втому, рани і втрати, відбиваються, мов леви.

Сотня сотенного Волошина криє відступ. На переді Бодьо зі своїм кулеметом. Він бачить, як большевики падають, поцілені його кулями. На їх місце стають нові, підходять все ближче.

Нараз паде наказ: Сотня, відступати поволі! Але Бодьо мов не чує, — він далі січе по большевиках... вони все ближче.

Нараз його кулемет замовк. Ворожа куля поцілила Бодя в самі груди, він паде. Товариш, що лежав побіч, вхопив його на руки та несе назад до своїх.

Прийшла ніч, бій затих. З гилляк і трави стрільці зробили леговище і поклали на ньому Бодя. Його очі закриті. Нараз він їх відкрив, поглянув на друзів, що стояли біля нього.

— Друзі — промовив тихо — мій кулемет... не буде... більше стріляти... але ви... помстите... усіх... і...

Не докінчив...

Хоронили Бодя, нашвидку викопавши яму...

— Спи, молодий друже — говорив сотенний — ти совісно сповнив наказ. Прийде хвилинка і ми помстимо твоїх батьків і всіх, відплатимо і за твою смерть — це ми тобі прирікаємо!

Вуйко Іван /"Готуйсь"

4. ПІСНЯ /5 хв./: "Хлопці, Алярм!" /гляди: зайняття ч. 3, стор. 29/.

5. РОЗПОВІДЬ ІЗ ЗАГАДКОЮ /10 хв./: "Стрелець Денис".

Був гарний, літній ранок. Денис перебував на вакаціях у своєї тітки на селі. Він щойно поснідав і хотів іти до свого приятеля, що жив аж за річкою і був на два роки молодший від нього.

Ще вчора вечером вони домовились про свою чергову зустріч і намітили наперед плян своїх забав. Будуть бавитися війська.

Денис, що вже закінчив перший рік середньої школи, буде старшиною, а Михась погодився бути звичайним стрільцем.

Майже цілу ніч Денис не міг був заснути, бо передумував над своєю старшинською кар'єрою. Треба буде показатися перед Михасем і військовим знанням, і повагою, і суворістю. А над усе його мучила думка, що він малого росту та не має ані старшинських відзнак,

ані зброї.

-Роби, що хоч!- говорив до себе Денис -хіба костур причеплю собі замість шаблі, а на пістолю прийдеться взяти від тітки ложку!

Та нараз, Денисові клопоти перервала грімка пісня, що неслась із-за рогу вулиці: "Хто живий, хто живий в ряд ставай, Боронити, боронити Рідний Край!"

Денис не вспів узутися. Він вибіг стрілою до воріт і побачив те, що було його мрією. Дорогою йшов відділ війська. Сталеві шоломи блистали під промінням ранішнього сонця, суворі, обпалені обличчя, військовий стрій і кріси - зливалися в одну масу й Денисові здавалося, що це не звичайні собі люди, як він, чи Михась, чи навіть його вуйко, що хромає на одну ногу, але що це йде сильна й суцільна лава живих істот, якою кермує якась невидима сила...

Ця невидима сила йшла попереду відділу. Це був високий і кременезний старшина, такий, яким бажав би бути Денис. На його наказ - Денис це відчував, - ця суцільна лава в сталевих шоломах була готова на все.

Денис цілком забув, де він тепер, і що з ним діється. Він підбіг до старшини та напівблагальним голосом промовив:

-Пане полковнику, пане полковнику! Візьміть мене з собою!

Старшина всміхнувся і глянув у бік хлопчини. Це вперше він почув, що хтось його так високо титулує. Він же був тільки хорунжим.

-А що ж ти будеш робити у війську?- запитав він, дивлячись скося на Дениса.

-Буду стріляти, битися, буду вас слухати, буду...

Денис не вспів докінчити останнє слово, як передній стрілець наступив йому на ногу і він, крикнувши несамовито з болю, зробив стрибок, немов наляканий зайчик. Та біль не міг знівечити Денисових постанов. Він знову підбіг до старшини й почав повтрювати ті самі прохання.

-Добре!- сказав врешті хорунжий. Ми приймемо тебе до себе, але мусиш вперше відгадати скільки нас тут іде. Не оглядайся і не числи, а слухай уважно, що казатиму: - якщо б нас було ще раз стільки, як ось нас тут іде, і ще половина з того числа, і ще чвертка, ну й ти один, то всіх разом було б сто. Скільки нас усіх у цьому відділі?

Поставивши таке трудне питання, хорунжий думав, що легко побудеться впертого хлопчини. Та він помилився. Він не знав, що Денис у школі є відмінником, та що рахунки для нього були забавкою. Тому не треба було ждати довгої хвилини, як Денис вигукнув правильне число.

-Браво княче!- сказав здивований старшина. Бачу, що з тебе лепський молодець. Ставай же в послідню трійку!- прозвучав наказ.

х х х

Надаремно бідна тітка чекала на Дениса з обідом. Не бачив його того дня і Михась за річкою. Денис, хоч босий і без однострою, бавився тепер за лісом у справжнє військо. Старшиною він не був, але почував себе правдивим стрільцем.

х х х

Скільки ж було всіх стрільців у відділі? Відгадайте, юні друзі! І до вас колись український старшина може поставити подібне

питання.

С. Вівчарук /"Юні Друзі"/.

6. ПІСНЯ /5 хв./: "Ой на горі, на Маківці" /цю пісню залюбки співали дивізійники/. Гляди: зайняття ч. 2 і 3.

7. САМОДІЯЛЬНА ГРА /10 хв./: "Денис і старшина" /на підставі розповіді/.

8. ПІСНЯ /10 хв./: "Летється пісня"/вивчити, якщо не знають/.

Летється пісня буревісна

По Лемківщині кругом.

Гей, гей, летється пісня

Добровольці йдуть шляхом!

А як гляне, серце в"яне

У дівчини за вікном.

Гей, гей, серце в"яне

Добровольці йдуть шляхом!

Гордо, сміло, вправо, вліво

Із піднесеним чолом!

Гей, гей, гордо, сміло

Добровольці йдуть шляхом!

Україно, батьківщино,-

Бій ми вирішим з врагом!

Гей, гей, Україно,

Добровольці йдуть шляхом!

9. ПОДЯКА ЗА ДОБРІ ВЧИНКИ /10 хв./.

10. ЗАКРИТТЯ /10 хв./:

а/ Молитва /Отче Наш, Богородице Діво, Новацька вечірня молитва/.

б/ Пластове Надобраніч.

ЗАЙНЯТТЯ Ч. 9: НОВАЦЬКИЙ ЗМАГ

ТЕМА: Українська Повстанська Армія.

ВИРЯД: Хустки на зав'язання очей /вихідний пункт/.

ПІДГОТОВКА: Позначити трасу, покласти сліди до гри на вихідному пункті.

1. ВІДКРИТТЯ: Збірка в лаві сотнями й звіт. Привіт "Готуйсь!" Заповідження змагу повстанців. Траса змагу в формі замкненого кола. Вихідний пункт є рівночасно й збірним. Виховник випускає що 5 хвилин одного новака. Зайняття для тих, що чекають і тих, що вертаються зі змагу:

а/ Розповідь: "Малий партизан".

Сходить сонце, велике, червоне. Пташки будяться із нічного сну і починають своє щебетання. Щебечуть у повітрі, у траві, на полі та в лісі. А ліс шумить. Ліс у Карпатах.

стежиною між травами іде малий хлопчина. Іде в сторону лісу, раз-у-раз оглядаючись позад себе. Нараз: -Стій! І перед ним вояк-повстанець.

-Хлопче - куди йдеш?

-Я до вас, до повстанців. Ніччю большевики забрали моїх батьків. Я залишився...

-Ходи зі мною до провідника!

Пішли. Серед лісу на поляні багато таких вояків. Сидять, чистять зброю, щось говорять поміж собою, а збоку один, ще молодий, це провідник Федор.

-Друже провідник! Цей хлопчина прийшов до нас.

-Як називаєшся?

-Славко.

-А скільки тобі років?

-Скоро дев'ять буде. Большевики забрали батьків. Прийміть мене, я буду вам помагати!

Провідник Федор усміхнувся та простягнув до Славка руку:

-Добре, Славку! Залишися з нами!

-О, це добре - думає Славко. -У провідника такі вуси, як у мого батька! - і сльози котяться йому з очей.

-Не плач, Славку! - каже провідник. Я буду тобі батьком. Все буде гаразд. Від сьогодні ти повстанець, а повстанці не плачуть!

х х х

Місяць березень. В землянці тихо. Славко сидить у кутку і провідник Федор біля столика і щось зажурено думає.

-Друже Федоре! Скажіть, що вам спокою не дає? Може я що пораджу?

Провідник підносить голову, дивиться на Славка й усміхається:

-Ти? А може...? Ходи до мене, сядь тут. Чим я журюсь, хочеш знати? Ми не маємо харчів, а до криївки не можна дістатись, бо ж кругом большевицькі застави. Що робити? Ти також хочеш їсти!?...

-Таки хочу!... - Нараз Славко зривається на ноги. -Друже!

Прошу дати мені воза та коні. Дорогу я знаю, а все інше піде добре!

Коні запряжені. Славко, одягнутий в селянську одягу, сідає на воза та махає батою. -Вйо!

-Помагай Боже!- каже провідник.

-Щасливо вертайся!- повторюють повстанці.

Славко їде. У криївці, в магазині набирає на воза харчів, накриває все соломкою та їде назад. Дорогою часто задержують його большевики, питають, що везе.

-Везу солону!- спокійно відповідає Славко, хоч серце тривожно б'ється: ануж будуть провіряти! Але ні. Щасливо вертається до лісу. Серед повстанців - радісно: є харчі! Славко привіз. Малий хлопчина виконав трудне завдання!

х х х

Час пливе безупину: повстанці то б'ються з большевиками, то сидять у криївці, то далі мандрують. Така доля повстанців. З ними Славко, - малий партизан. Сьогодні сидять на полянці. Славко завзято чистить малу рушницю, що йому повстанці дали. До нього підходить друг Дуб.

-Славку, іди до провідника!- Славко побіг.

-Друже Федоре! Голошуся до наказу!

-Слухай, сину! Ти знаєш добре околицю?

-Знаю. Я ж тут виростав!

-Є одне завдання, що його лиш ти можеш виконати. До містечка приїхали большевики - хочуть на нас напасти. Треба взнати, скільки їх, де стоять їхні застави та коли вони хочуть нападати.

-О, з цим я напевно справлюся. За два дні вернуся сюди.

Славко передягається за пастушка, ще й візця веде на шнурку, а в руці держить сопілку.

Мов і нічого, підійшов до большевицької варті у містечку, дізнався, що їх у місті три сотні та що за три дні нападуть на партизан. Тоді вступив до крамниці, щоб дещо купити. Взяв клунок на плечі та поспішав до лісу. Провідник та повстанці радісно зустрінули Славка, бо вони таки боялись, щоб йому що злого не трапилось. Славко докладно розказав, де стоять застави, скільки большевиків приїхало та коли думають робити наступ на повстанців.

Не довелося їм, бо ще тієї ночі відділ повстанців рушив до містечка. Провадив Славко.

Повстанці несподівано наскочили на большевиків і всіх побили, а з тюрми випустили всіх Українців, що їх большевики були замкнули. Люди дякували провідникові Федорові, але той говорив, показуючи на Славка: "Не мені дякуйте. Це заслуга цього Малого Партизана!"

Вуйко Іван /"Готуйсь"/

б/ Гра: "Шукати товариша"

Одна половина новаків сидить півкрузом, друга з зав'язаними очима підходить по черзі та дотиком старається пізнати, хто це сидить. Хто пізнає найбільше?

в/ Пісня: "Зірвалася хуртовина" /вивчити, якщо не знають/.

Зірвалася хуртовина,

Топче збіжжя по лану.

Виряджала мати свого сина

На криваву війну.

Іди сину, моя дитино,

У зав'язаний лютий бій,-

Визволяти рідну Україну,

Боронити нарід свій!

Як вернешся, заквітчаю
Квіт-калиною твій кріс.
Не вернешся - гірко заридуаю,
Щоб ніхто не бачив сліз.

Ой вернуся, та моя мати
Як калина зацвіте,-
Принесу я до твоєї хати
Сонце волі золоте!

г/ Гра: "Іди за слідом" /гляди: зайняття ч. 3, стор. 25/.

г/ Пісня: "Світить місяць" /вивчити/.

Світить місяць понад темним лісом,

Буйний вітер кругом завіва.

Із гір Карпат ярами на долину

Сотня повстанців гордо виступа.

Гей, гей, гей, гей, гей, гей,

Сотня повстанців гордо виступа.

Лунає пісня довкруги бадьора.

Кожний тисне кріса на плечах.

Журчить потік, шумлять карпатські звори.

Веселий усміх грає на устах.

Гей, гей, гей, гей, гей, гей!

Веселий усміх грає на устах!

Тремтять кати, почувши брязкіт зброї.

Юних орлят ми месники за кров!

Встає народ, вже сходить сонце волі,-

Вже досить мук, неволі та оков!

Гей, гей, гей, гей, гей, гей!

Вже досить мук, неволі та оков!

д/ Розповідь: "Повстанець Юра".

Вже третій день кипить битва у лісах за горою. Малий Юра знає - це вояки Української Повстанської Армії ведуть бій із большевиками. Юрі це не першина. Такі бої бувають часто у Карпатських горах, в околицях його села. Юрі всього 12 років, і він круглий сирота. Батька розстріляли совети, як тільки перший раз ускочили в село. Мама обороняли тата, так їх енкаведисти теж убили. А Юру баба Ковалиха схопила на руки й занесла до своєї хатини за селом, під лісом.

Тяжке життя Юри й бабусі, бо вона нездужає й не може заробляти, а Юра ще малий.

Коли битва втихла, Юра виглянув у вікно, чи хто не йде з лісу. Але ні. Скрізь тихо, не видно ні повстанців, ні большевиків. Мабуть битва перенеслася в інше місце. І бабуся заспокоїлася:

-Піди, синку, принеси трохи хмизу. Та не йди далеко в ліс!

Юра взяв сокиру, мотузок, шматок хліба і побіг. По дорозі йому кортіло вкусити трішки хліба, але Юра подумав, що пізніше, як набірає хмизу, схочеться йому ще більше їсти.

Вже Юра добігає до лісу, ще тільки перескочити рівчик... коли глип... у кущах лежить людина. Вона була в військовій однострої. Коло неї рушниця. Лице людини бліде, щоки висохлі, очі запалі. Юра присів за кушиком і приглянувся до людини ближче:

-Та ж це повстанець!

Юра підвівся, й кущ зашелестів. Людина тривожно глянула в його сторону і вхопила рушницю.

-Не стріляйте! Не бійтеся мене. Я Юра, живу тут, у цій хатині під лісом. Я знаю - ви український вояк.

Людина опустила рушницю:

-Ходи до мене, хлопче. Я ранений, поможи мені.

Юра мерщій побіг до раненого.

-Я старшина УПА,- сказав вояк, -учора в лісовому бою мене ранили в ногу. Наші хлопці розгромили ворога й погналися за ним. Я не хотів стримувати їх у переможному поході.

-Я заведу вас у нашу хату,- сказав Юра. -Бабуся вилікує вам рану, вона знахарка.

-Я не можу йти в вашу хату, бо якби большевики мене знайшли, то вас перестріляли б.

-Не бійтеся!- гукнув Юра. -Я вас переховаю. А тепер їжте!- і подав йому свій хліб.

Але ранений не міг їсти. Юра допоміг йому підвестися. Ранений сперся на плече хлопця і так вони з трудом пішли в сторону хати. По дорозі ранений розказав Юрі, що він зветься Гарасим Чайка, походить з Київщини і має такого сина, як Юра.

Бабуся аж скрикнула, коли побачила Юру з незвичайним гостем. Воно помогла покласти Чайку на лежанку й взялася оглядати рану. Тіло на нозі було порване ручною гранатою, але кість була ціла. Бабуся перемила рану, посипала якимсь рослинним порошком, наклала волохатого, сушеного листа й перев'язала чистою зусткою. Напоїла раненого цілющим зіллям і гарячим молоком. Він заснув.

Одного дня під вечір знялася раптом стрілянина в лісі. Тривала коротко, потім настала тиша. Юра вибіг перед хату й став пильно дивитися в сторону лісу. З-поміж дерев вийшла якась постать. Юра напружив зір і пізнав. Це був ворог! Був тільки один. Юра прожогом ускочив у хату.

-Большевик!- крикнув.

Чайка схопився з лежанки й узяв рушницю.

-Стривайте, лежіть!- сказав Юра. -Я сам пораджу собі з большевиком. Дайте мені рушницю, а самі беріть пістоля!

Юра вибіг на подвір'я й сховався за тином коло воріт. Звідси добре бачив ворога. Большевик ішов обережно. Одяг на ньому подертий. Був без зброї. Щохвилини оглядався в сторону лісу.

-Ага,- подумав Юра, -боїться погоні. Значить - він сам, а в лісі наші! Рушницю кинув, щоб легше було тікати. Добре прижарили повстанці!"

Як тільки большевик перейшов ворота й минув юру, хлопець вискочив із своєї криївки, наставив рушницю й крикнув:

-Руки вгору, а то стріляю!

Большевик без слова підніс руки. Юра приклав йому дуло рушниці до спини й скомандував гостро:

-Іди в хату!

Чайка тримав револьвер на поготові. На вид Юри та його полоненого Чайка засміявся:

-От молодець! А то пташку спіймав! Ти хто?

-Я капітан червоної армії. Попав із своїм відділом у партизанську засідку. Солдатів перебили, або спіймали в полон. Я втік, а цей хлопчак,- він злющо глянув на Юру, -спіймав мене. Чорт!

-Ти не лайся, а краще сиди тихо! Де партизани?

-Недалеко в лісі. Мабуть, скоро тут будуть.

І справді. За декілька хвилин почувся гомін. Бабуся кликнула від вікна:

-Повстанці йдуть!

У хату ввійшов гурт повстанців з командиром у проводі.
 -Левку!- закликав радісно Чайка, коли побачив командира.
 -Гараську, ти тут?- зрадив командир. -А ми думали, що ти в большевицькому полоні.
 -А це хто?- спитав, показуючи на совета.
 Коли повстанці довідалися від Чайки про два геройські вчинки Юри, не могли надивуватись. От, лепський хлопець!
 На другий день командир Левко Дуб перед цілим відділом відзначив Юру "хрестом заслуги". Він сказав:
 -Це правдивий повстанець. Таких нам треба більше. Тоді вороги швидко щезли б з нашої землі!
 Юра попросив командира: -Візьміть мене з собою в повстанці.
 -Гаразд!- зрадив командир. -Ходи з нами в ліс. Будеш звідуном у відділі Чайки.
 Вранці другого дня партизани поклали Чайку на підводу, попросилися з бабусею й рушили в сторону лісу. Із собою вели полоненого советського капітана Свердлова. З ними йшов і Юра. Через плече перевісив рушницю, яку подарував йому Чайка.
 Бабуся стояла на порозі й дивилася вслід за вояками й Юрою.
 В. Немиренко /"Веселка"/

2. ПУНКТ I: Большевики довідалися, де є склад повстанських харчів і підложили туди отруту. Пізнати, котра є отрута /гра Кіма на смак: новакові зав'язується очі й подається на язик по черзі шість загально відомих речовин, на пр.: цукор, чоколяда, горіх, мармоляда, мід, - а між ними є "отрута", на пр. капля оцту/.
3. ПУНКТ II: Перенесення наказу. Треба без помилки повторити речення з 10 слів, прослухавши його лиш один раз, на пр.: "Треба взнати, скільки большевиків і де стоять їхні застави".
4. ПУНКТ III: Перев'язати рану раненому повстанцеві.
5. ПУНКТ IV: На пункті є повстанець. Новак обсервує повстанця одну хвилину, а потім відвертається й має описати як найточніше, як повстанець був убраний.
6. ПУНКТ V: Перехід кордону. Двох вартових з зав'язаними очима стоять на віддалі 10 кроків один від одного. Новак має перейти поміж ними так, щоби вони не почули й не вказали на нього рукою.
7. ПУНКТ VI: Орієнтація в терені. Вказати чотири сторони світу.
8. ЗАКРИТТЯ: Збірка в лаві сотнями й звіт. Пояснення, що вислід змагу буде проголошений на вогнику. Привіт "Готуйсь!"

З А Й Н Я Т Т Я Ч . 1 0 : В О Г Н И К

ТЕМА: Роман Шухевич.

ВИРЯД: Сірники, відзначки "Звідуна".

ПІДГОТОВКА: Збудувати вогник, вивчити вірші, повторити пісні.

1. ВІДКРИТТЯ /10 хв./: Збірка кругом вогника й звіт. Привіт "Готуйсь!" Заповісти, що сьогоднішній вогник є в честь головного командира У. П. А., ген.-хор. Тараса Чупринки - Романа Шухевича. Одна хвилина мовчанки для вшанування його пам'яті та всіх полеглих воїнів УПА. Сторожави вогника призначити переможців у змагу /зайняття ч. 9/. Підпалення вогника. Новацька Пісня.

2. РОЗПОВІДЬ /5 хв./: "Богдасиків сон".

Богдасик і Петрусь з запалом слухали, як їхній братчик на ройових сходинах розказував про славу армію українських повстанців, про Українську Повстанську Армію або коротко УПА, та про її генерала-велетня, Тараса Чупринку - Шухевича. Але їхні очі засвітили гнівом, коли братчик сказав їм, що москалі Генерала Чупринку, разом з його штабом, заскочили та вбили. Петрусикові і Богдасикові дуже боляче було, що Україна мусіла розлучатися з такими її вірними синами...

По сходинах Богдасик каже до Петруся:

- "Знаєш, як би я був тоді близько Генерала Чупринки, то я не дав би йому загинути..."

х х х

Дванадцять вояків, з Богдасиком на чолі, виструнчені, дожидають появи Командира. Вони дванадцять - це найкращі вояки повстанської армії. Вони боронять Командира.

Богдасик нетерпеливо стоїть в лаві; це ж його справа - захист Командира. А тепер клятві большевики так по лісах шукають... Вже декілька разів і здавалось ось-ось... вони всі попадуть в руки червоних катів.

В лісі тихо, тільки час від часу пронизливі голоси, зі сну збуджених звірят, прорізували зоряну ніч.

Дванадцять облич ніби збудилися зі сну, коли побачили, як Комендант, їхній улюблений Генерал, наближався до них.

- Добрий вечір, хлопці!

- Добрий вечір і Вам, пане коменданте! - притишено відповіло дванадцять уст.

- Ну, йдемо...? - нетерпляче запитав Богдан. Він так не любить бути довго на однім місці.

Рушили. Йшли в ряді. На переді провадив Богдан. Тепер, йому здавалось, його напружені в темряві очі, навіть голку побачили б.

Йшли мовчки, бо кожний знав, що час на говорення ще прийде; тепер треба бути незамітними.

Їхні ноги оминали кожен гілку. Така тиша панувала в українському лісі...

...Нараз посипалися стріли і ніби ліс стрепенувся. А стріли падали з усіх усюдів...

Повстанці, як один, кинулися на снігом присипану землю; оточили Командира та почали відстрілюватися.

-Нарешті кляті нас зустріли- промайнуло в голові Богдана. Він пильно наслухував за стрілами. З лівого боку було чути найменше тріскотні.

-Прорватися на ліво! Держатися близько Командира!- летіли накази Богдана. -Стріляти! Мусимо розігнати катів!

Оборонцям не потрібно було два рази говорити. Зірвалися з землі і з криком "Слава!" на устах кинулися пробивати стежку Командирові. По лісі ще сильніше залунала тріскотня безупинних стрілів.

х х х

-Богдасику, що з тобою? Збудися, вже пора збиратися!
Відкриті очі Богдана пізнали його маму, що стояла над ним.

-З ким же ти так воював?...

Богдасик чим швидше одягнувся, попрошався з батьками, і побіг до Петруся. Він мусить йому про свій дивний сон розповісти!

Братчик Тарас Когут /"Готуйсь"/

3. ПІСНЯ /10 хв./: "Світить місяць" /гляди: зайняття ч. 9, стор. 51/.

4. САМОДІЯЛЬНА ГРА /10 хв./: Інсценізація розповіді "Богдасиків сон". Ця точка проходить краще, якщо вона заздалегідь підготовлена однією сотнею.

5. ВІРШ /5 хв./: "Юрко Шухевич" /пояснити, що це вірш про сина Романа Шухевича, Юрка, що його більшовики забрали, після вивезення його мами, до дитячого захисту, де з нього хотіли виховати комуніста/.

Був маленький хлопчик Юрчик
І сестра його Маруся.
Батько в лісі у повстанцях
І в Сибірі десь матуся.

Був маленький хлопчик Юрчик,
Генерала син завзятий.
Щоб не жити з ворогами,
Ніччю кинувся втікати.

Був маленький хлопчик-Юрчик,
Що без тата і без мами,
Сам він мусів виростати,
Сам один - між ворогами.

Вороги його зловили,
І щоб вдруге знов пізнати,
На руці дали залізом
Його ім'я написати.

Вороги йому казали
Написати листа до тата,
Щоб мирився з ворогами,
Щоб не воював завзято.

Та не плакав хлопчик Юрчик
І не жалувався з болю,
Бо він знав, що він, як батько,
За України терпів волю!

Вороги ті обіцяли,
Як напише - скарби дати...
-Не напишу!- мовив Юрчик
Не напишу так до тата!

Був маленький хлопчик Юрчик,
Ось такий, як всі ми діти;
Як і ми - хотів він гратись
Як і ми хотів радіти.

Того Юрчика нам треба
Всім згадати в цю годину,
Бо й ми хочемо любити
Як любив він - Україну.

6. ОБІЦЯНКА /5 хв./: Встаньмо всі, простягнім праву руку до вогника й обіцяймо, що Бога й Україну любитимемо понад усе, так як любив Їх Юрчик Шухевич.

7. РОЗПОВІДЬ /5 хв./: "Чарівна іскорка".

На галявині посеред густого смерекового лісу загоріла ватра. Голосно тріскотіло сухе чатиння. Снопи іскор злітали вгору і линули високо-високо назустріч своїм посестрам – зіркам. Немов постріл з рушниці голосно тріснула суха гілка і знялася вгору чудава іскорка. Була вона більша від кожної іншої іскри і мінилася всіма барвами веселки. Світила ясніше, як усі інші скорки разом. Бо це не була звичайна іскра, а чарівна іскорка. Її ім'я було: Любов.

З чарівним димом пластової ватри злетіла іскорка-Любов угору і засіяла мов вечірня зоря на небосклоні. Поглянувши згори на галявину, побачила іскорка довкола ватри тісне півколо пластунів. Вони слухали розповіді свого провідника. Їхні очі горіли блиском завзяття, а серця всі билися разом в один такт. А коли скінчилася розповідь, всі стали на струнку й разом обіцяли, що завжди любитимуть Бога й Україну понад усе. Тоді наша іскорка полетіла в долину й сіла на однострій ясноволосого хлопця Ромка. Пропалила сорочку і запекла на грудях.

-Ой, що ж то так мене запекло?– прошептав Ромко.

-Це я, Любов!– відповіла іскорка. -Я прилинула, щоб бути завжди з тобою і нагадувати тобі про те, що ти сьогодні обіцяв. Не забудеш?

-Любити Бога й Україну понад усе? Ні, цього я ніколи не забуду!

За той час іскорка дісталася аж до Ромкового серця. І тепер запалала вона там ясним полум'ям – полум'ям Любви.

х х х

Минали роки. Ромко виріс, змужнів. Став сильним, веселим юнаком. А в серці у нього горіла іскорка Любви до Бога й України. Одночасно він зненавидів всією душею ворогів, що розсілися на українських землях та кривдили і мучили людей.

Вороги скоро побачили, що Ромко – пластун. Вони знали, що він любить Бога й Україну і ненавидить їх. Тому вони зловили Ромка й посадили у в'язницю. А потім повезли його ген-далеко, до містечка, що називалося Береза Каргузька і замкнули його у концентраційний табір.

В тім таборі було дуже важко. Навколо були колючі дроти, щоб ніхто не міг вийти. А в середині було багато таких хлопців, як Ромко. Були і старші. Були навіть і священики. Кожного дня вороги били і мучили їх, сміялися з нашої Віри і казали відрікатися України. Але ніхто на це не погодився, бо всі любили Бога й Україну так, як і Ромко.

Ромкові було дуже прикро, що вороги так знущаються. За кожним разом, як чув він ворожі насмішки з Бога і з Церкви, іскорка в його серці пекла аж до болю. І Ромко намовив усіх у таборі, щоб кожного ранку і вечора всі ставали разом і спільно проводили молитву. Коли вороги хотіли їх розігнати, то всі сміялися їм у вічі. А іскорка в Ромковім серці горіла ясним, чистим полум'ям.

Вороги були прелюті. Як лише довідалися, що то Ромко зорганізував спільну молитву, взяли його на допит.

-Ти хто такий?- буркнув червоний, мов індик, слідчий.

-Я Українець!- відповів гордо Ромко.

-Таких, як ти, ми знаємо! Присягни, що будеш нам вірно служити й забудеш за свою Україну, то випустимо тебе. А коли ні - то будемо тебе бити, доки не виріш!

Ромкові в очах заходили якісь тіні. З кутків дивилися на нього ворожі гайдуки з палицями, готові мучити свою ежртву. А в серці Ромка запекла іскорка...

-Цього я ніколи не зроблю!- відважно промовив Ромко. -Бога й Україну я любитиму завжди понад усе в світі!- І ще яркіше запалала іскорка Любови в Ромковім серці.

Пів дня били Ромка вороги. Коли млів із болю - ляляли на нього зимну воду й били далі. А потім винесли на двір і кинули в кут.

Довго нездужав Ромко. Вірні друзі піклувалися ним і вкінці він прийшов до здоров'я. Згодом вийшов на волю. Ідучи за покликком іскорки Любови повів він Українців до сміливої боротьби з ворогами. Бо це був Роман Шухевич - Головний Комендант Української Повстанської Армії.

8. ПІСНЯ /10 хв./: "Зірвалася хуртовина" /гляди: зайняття ч. 9, стор. 50 - 51/.

9. ВІРШ /5 хв./: "У свято героїв".

Згадаймо тих, що умирали
Від кулі вражої в тюрмі,
І тих, що їх в Сибір заслали
Вмирати в пустирі німі,
І тих, що знамі і незнані,
Померли в дальнім Казахстані.

Згадаймо славних отаманів
Євгена, Симона, що їх
Зрадила смерть із рук поганих,
Немов коса, звалила з ніг.
Борця Тараса спогадаймо -
Поклін, пошану всім віддаймо.

Згадаймо тих, що в лісі, в полі
У партизанському бою
За Батьківщини кращу долю
Поклали голову свою,
Що дикі варварські навали
Грудьми своїми відбивали.

За волю хто готов умерти,
Той має право на життя,
Той не вмирає і по смерті,
Його не вкриє забуття.
Могилам честь, поляглим слава-
Живих до праці кличе Справа!

Володимир Переяславець /"Веселка"/

10. РОЗДАЧА ВІДЗНАЧОК "ЗВІДУНА" /10 хв./: Гляди стор. 6. Відзначку причіпається у верхній частині лівого рукава пластового однострою /над відзначкою новацьких ступенів/, побіч відзнак "Отрока" й "Джури".

11. ПОДЯКА ЗА ДОБРІ ВЧИНКИ /10 хв./.

12. ЗАКРИТТЯ /10 хв./:

а/ Молитва /Отче Наш, Богородице Діво, Новацька вечірня молитва/.

б/ Пластове Надобраніч.-

К І Н Е Ц Ь.

Д О Д А Т О К**КРІС**

Як в заранні Листопада
Гнались бурі понад Львів,
Кріса взяв Василько радо
І без діла не сидів.

З ним пішов крізь стріли, крики,
І боровся скільки міг,
Хоч той кріс важкий, великий,
Аж збивав Василька з ніг.

Сам стріляв у битві грізній,
Боронився скільки сил,
Хоч той кріс важкий, залізний,
А такий малий Василь.

Коли ж ніч прийшла осіння,
Вітер жовте листя ніс,
Впав Василько на каміння,
Біля нього вірний кріс.

Насувалася навала:
Сотні ворогів лихих!
На камінні щось лежало.
Глянув вітер... і затих.

Глянув вітер і полинув
І зі Львова в світ поніс:
Що така мала дитина,
А такий великий кріс!

Леся Храплива

/ "Готуйсь" /

Маленький Роман

У маленькому містечку в Канаді на кінці вулиці жив з дідусем та бабусею хлопчик Ромко. Був він сиротою. Дідуньо і бабуня приїхали до Канади з України. Тужили за нею. Багато дідуньо оповідав Ромчикові про Україну та своє життя у рідному місті Львові. Хлопчик захоплювався тими розповідями і докучав дідові, щоб йому кожного дня щось розповів. А дідуня довго просити не треба було:

— Сьогодні пам'ятний день для мене, Романку! Розповім тобі про подію 1-го листопада. Був я тоді ще молодим, усе пам'ятаю, кожну подію. А історичну ніч із 31-го жовтня на 1-ше листопада 1918 року переживаю глибоко кожного разу, коли згадаю. Комendant Українських Січових Стрільців у Львові обіцяв прийняти мене і мого приятеля Петра до Січових Стрільців. Ми мали допомогти нашому провідникові, — знаному стрільцеві, вивісити український прапор на вежі ратуші. Коли прапор маятиме на ратуші Львова, це буде знаком, що українці перебрати владу в місті із польських рук. Петро і я пробивалися крізь темні вулиці міста до ратуші. Сторожа пильнувала входу до неї, але коли вояк відвернувся, я проскочив непомітно у двері. Швидко передав прапор стрільцеві, який там сховався, а за кілька хвилин синьо-жовтий прапор сповістив,

що Львів у руках українців.

— Я дуже люблю, дідусю, слухати про те, як ви були в українському війську. Слухав би багато разів про цю казку Першого Листопада. Завтра мені знову її розповісте?

Прийшов час іти Ромчикові до української школи. Він не міг дочекатися того дня. Був нетерпеливий, бігав по хаті та поглядав на годинник. Нарешті бабуня взяла його за руку і повела до школи. У клясі його зустріла вчителька. Була молода і гарна, ласкава.

Вивчали діти азбуку. А Ромчик її вже знав, бо навчився дома. Учителька розповідала про Україну, про те, — яка вона, про її історію, про славних людей, про те, як живуть люди і діти в Україні та багато іншого.

Минув шкільний рік і Ромчик не пропустив ані одного дня. Кожний день, коли повернувся із школи, розповідав бабусі про все, що було у школі. Бабуня була дуже горда з нього. А дідусь не міг нахвалитися своїм унуком перед своїми приятелями. Хвалила його також і вчителька, приятелі, бо всі бачили, як він хотів учитися, багато знати про Україну.

Сестричка Наталка Тарнавецька

/"Готуйсь"/